

Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

V. évf.
1. szám
2004. március

A TARTALOMBÓL:

Európa kapujában
konferencia – felhívás

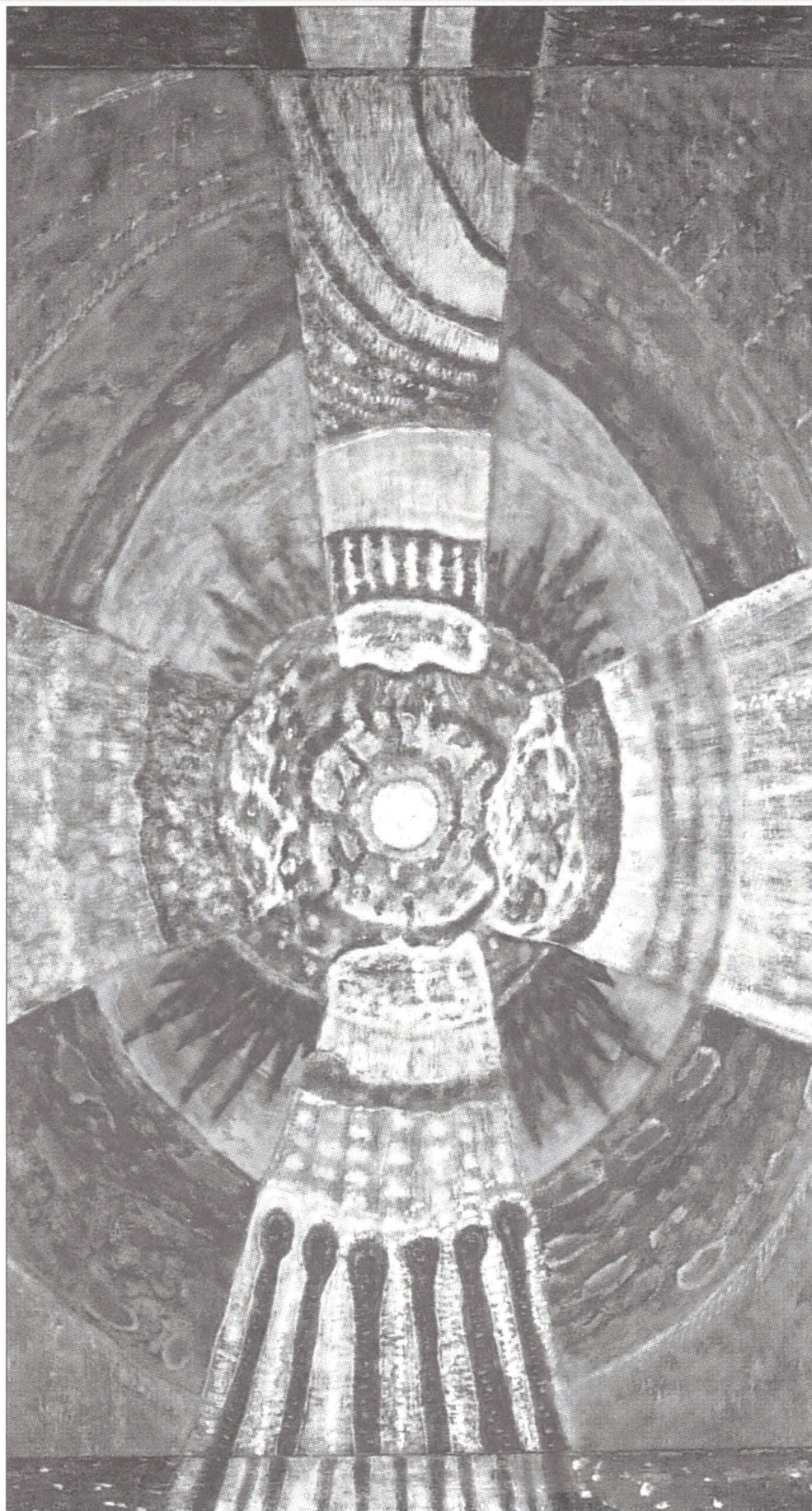
Fazekasné
dr. Fenyvesi Margit:
Volt egyszer egy osztály

Baranyai Norbert:
Reményik Sándor köl-
tői önértelmezéseinek
modernsége

Hegedűs Béla:
Elismertség, diakónia
és gazdálkodás

Nagy Kálmán:
A 2003-ban újjáindult
Kunhegyesi Reformá-
tus Iskoláról

Borító:
Ganczaugh Miklós:
Tanulmány a genezishez (részlet)

Európa kapujában – konferencia

A Református Pedagógiai Intézet konferenciát szervez 2004. április 30-án 10-15 óra között.

A rendezvény címe: Európa kapujában

A plenáris ülés előadói:

dr. Bod Péter Ákos és Pungurné Császár Judit

A rendezvény célja:

keresztyén válaszok megfogalmazása az EU kihívásaira

Napirend:

10.00 Nyitóáhitat.

10.15. Csatlakozás vagy csatlakozás. Mit várunk az Európai Unióhoz való csatlakozástól?

12.00. Peregrináció: Európa vérkeringése, a vándordiókok. Ebédszünet

13.30. Szekciók:

1. Hitoktatás az EU-ban

2. Mit tudjanak rólunk az EU polgárai?

3. Nevelési feladatok távol a fővárostól

14.45. Záróáhitat.

A konferencia helyszíne: MRE Zsinati Székház – 1146, Budapest, Abonyi u. 21.

Megközelíthető: A Keleti Pályaudvartól illetve Zugló vasútállomástól a fekete 7-es busszal a Chazár András utcáig.

A konferencia ingyenes a református oktató-nevelő intézmények munkatársai és a Magyar Református Nevelés 2004. évre előfizetéssel rendelkező olvasói számára. Más résztvevők számára a részvételi költség 1000.- Ft.

Következő lapszámunkban közöljük a konferencia részletes programját. A jelentkezéseket időrendben fogadjuk el.

JELENTKEZÉSI LAP

Európa kapujában

Résztevő neve: .....

Címe: .....

Képviselet intézmény/egyházközség neve: .....

Címe: .....

Melyik szekcióban kíván részt venni?   1.   2.   3.

Ebédet kér?   igen   nem

A Magyar Református Nevelés előfizetője?   igen   nem

Kelt: ..... P. h.

.....
aláírás

Pedagógiai tapasztalataim

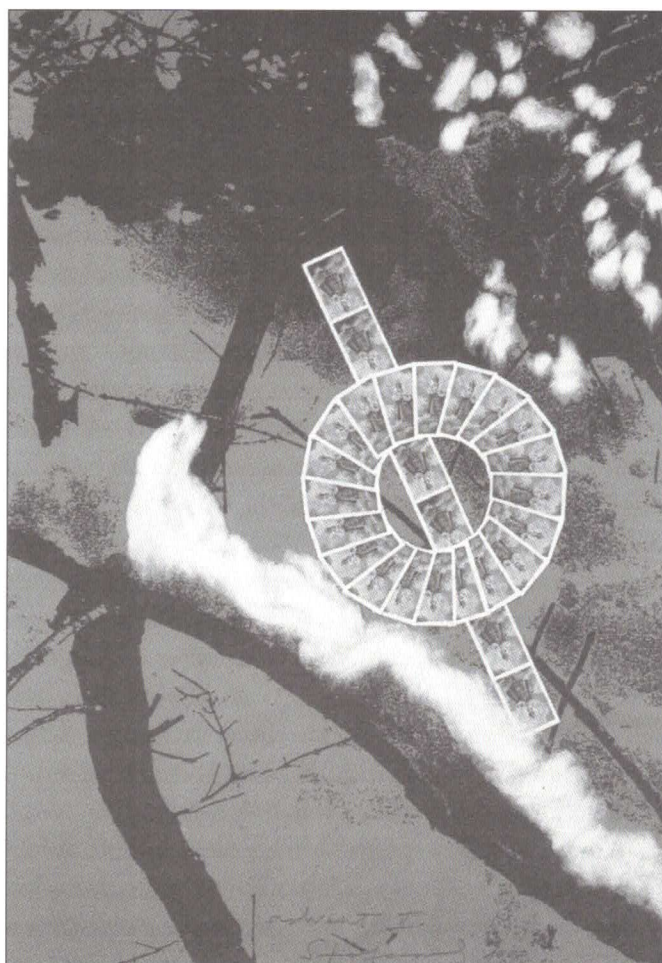
(Pedagógus hitvallásom)

Bognár József

1. Pedagógus non fit, sed *nascitus* (újjászületett). Küldetéstudat. Megbízatus.
2. A tanítás nevelés nélkül félmunka. Ef 6,4: „neveljétek az Úr tanítása szerint” (nevelni-növelni).
3. Pedagógus optimizmus: ha egy osztályban *egy* gyerek figyel, szeret, oda érdemes bemenni a tanárnak. Mt 18,12: az „egyet” is értékelni kell.
4. A pedagógus egész élete, tevékenysége legyen példamutató, követésre méltó.
A hitbeli, erkölcsi, szakmai kötelességeknek tegyen eleget. Jn 13,15: „Mert példát adtam néktek”.
5. A jó *tanár is* holtig tanul, képezi magát, ismeretével gazdagítja, színezi az órát.
6. A tanárnak legyen az osztállyal, egyénekekkel, a családdal közvetlen kapcsolata (ne csak a katedra-diákpád szintjén)!
7. Nevelés: minden óra bevezetője lehet; láttam, hallottam, olvastam (beszámoló: hitbeli, szakmai, társadalmi hírekről). 5 perc. A tanár legyen tájékozódó, érték közvetítő. A lelkigondozás minden tanár feladata.
8. Minden osztály összetétele heterogén, a gyengéket fel kell zárkóztatni (min. követelmény), a tehetségeseket versenyre kell felkészíteni. Mt 25,16: Minden ember kapott talentumot.
9. Többször dicsérjünk, a lustát, a gyengét ne szégyenítsük meg.
10. Nem feltétlen a hivatalos értékelés a legértékesebb, a tanárnak legyen belső értékrendje.

Stefanovits Péter: Advent II. (1998)

Stefanovits Péter: Advent III. (1998)

Volt egyszer egy osztály...

Jelenetek egy közepsúlyos értelmi fogyatékos csoport tagjainak életéből

Fazekasné dr. Fenyvesi Margit

Péntek volt a legnehezebb nap. Jöttek a szülők a diákotthonban élő gyerekekért, és a csoportban szinte tapintható volt a kora reggeltől kezdődő, sóvárgó várakozás. Minden mozdulatra az ajtó felé fordultak, és remélték, hogy most őértük jöttek. Szünetenként az osztály ablakai előtt álltak, szorongva lesték a bejáratot.

Kata is közöttük állt. Nem tudta megmondani, én pedig nem tudtam eldönteni, hogy várakozásában az öröm, vagy a félelem dominál. Édesanyja gyakran váltogatta élettársait, így a kislány soha nem tudhatta, kivel jön anya. Legutoljára egy láthatóan ittas, ápolatlan férfival érkezett, akit azonnal apának kellett szólítania. Majd egyedül jött egy ideig, és akkor Kata péntekenként boldogan várta. Most újra társra talált. Kísérője egy fiatal, magas, vékony férfi, megállt az ajtóban és közölte: majd én megtanítalak olvasni, meg írni! Biztosan nem fogadsz szót, lusta vagy, és azért nem akarsz tanulni! Kata bocsánatkérő mosollyal nézett fel az idegen emberre, és belekapaszkodott az édesanyja kezébe. Szomorúan néztem utánuk.

Gábor értelmi és mozgássérült kisfiú, örökké mosolygós arccal, bicegő járással. Beszélni nem tudott, csak hangokat adott. Péntek reggelként elkezdte: „a! a!”, és élénken gesztikulált. Igen, mondtam, jön anya. Ilyenkor boldogan elmosolyodott. (Még véletlenül sem emlegette anyját más napokon, pedig időfogalmakat nem ismert.) Az édesanya beesett arcú, szegényes öltözetű, sovány asszony, soha nem panaszkodott, de tudtam, hogy nagyon nehezen élnek. Az apa erős alkoholista, sokat verte a családját. Amikor az anya az ajtón belépett, Gábor már ugrott is fel a helyéről. Odaszaladt hozzá, ferdén fordított fejjel, figyelmesen nézte. A szemében olvashatóan ott voltak a szeretet és az aggodás kérdései: kikaptál? Éhes vagy? Az anya szomorkás mosollyal nézett vissza rá. Gábor elnevette magát, kézen fogta az anyját, intett nekünk, és húzta kifelé az ajtón. Boldogan összeölelkezve távolodtak a folyosón.

Eszter, a babaszépségű kislány nem állt az ablakban. Idegesen szaladgált az osztályban, fejét rázta, kezével söprő mozdulatokat tett, mint akinek piszkos a haja. Tisztán csengő hangján egy gyermekdalt énekelt. Édesanyja, aki szintén nagyon szép volt, havonta jött

lánnyáért, a második házasságból származó, egészséges kislányával. Megállt az ajtóban és köszönés helyett szigorúan szólt: Eszter, már megint lóg a zoknid? Miért nincs a csat a hajadban? Mivel kented össze az új blúzodat? A gyermek eddigi söprögető mozdulata hadonászássá fajult. Idegesen motyogott: lóg a zoknim, összekentem az új blúzomat, nincs meg a csatom... és monológja közben édesanyja felé somfordált. Nem merete megölelni, csak vágyakozóan nézte őt, és csinosan öltöztetett hűgát. Anyuka... szólt tétovázva, de ölelése a levegőben maradt. Az anya hozzám fordult, és kedvesen érdeklődött: van-e valami elmaradása, biztosan kifizetted mindent? A gyermek fejlődéséről nem kérdezett. Az ölelő félmozdulatba merevedett Eszterre szólt: gyere, sietnünk kell! Sarkon fordult, továbbra is kézen vezette kisebbik lányát. Eszter, mint egy boldog kiskutya, kezét tördelve, lelkesen szaladt utánuk.

Sanyi volt az egyetlen, aki türelmesen várta az édesanyját. Szünetekben rajzolgatott, mesekönyveket nézegetett. Nem volt szüksége arra, hogy az ablakban álljon. Érezte és tudta, hogy őt egészen biztosan hazaviszik. Soha nem kellett csalatkozni érzéseiben. Édesanyja, egy idős, nagyon egyszerű asszony, minden pénteken megjelent. Sanyi mosolygva állt fel az asztal mellől, elköszönt tőlem és a gyerekektől, majd nyugodtan elindult az édesanyjával, aki csak megölelte, nem szólt hozzá, de erre nem is volt szükség.

Csaba is ott állt az ablak előtt minden szünetben, de nem egyértelműen várakozó örömmel. Hangosan jelezte, ha ismerős arcot látott. Amikor az ő szülei jöttek, elszaladt az ablaktól. Tétován megállt az asztala előtt, majd pakolni kezdett. Koordinálatlan mozgása miatt ez nem sikerült: színesei szétgurultak, könyve összegyűrődött, kétségbeesetten kapkodásából újabb galibák származtak. A szülők beléptek az ajtón, de nem szaladt hozzájuk. Állt a padja mellett és a kezét rágta, igyekezett eltüntetni a nyomokat. „Ide sem jössz?” – kérdezte széttárt karokkal az édesanyja. Csaba izgatott, torz nevetéssel odament, de nem simult bele édesanyja ölelésébe. Majd gyakoroljuk otthon az elpakolást jó? – szólalt meg ekkor az édesapa. Igen gyakoroljuk –márogta, még idegesebben rágva öklét. Tudtam az otthoni nevelés módszereit, a kényszeres és következetes

gyakorlást egészen addig, míg vissza nem hozták. Összenéztünk tanítványommal. Meglátta szememben az együttérzést, és felkiáltott: hétfőn találkozunk! Engem vigasztalt a rá váró tortúrák miatt.

Józsai helyzete irigylésre méltó volt a többiekhez képest. A városban lakott, édesanyja naponta hozta-vitte. Nem is értette a többiek feszült várakozását. Ő itt szeretett lenni, mert otthon nem értett szemrehányásokat érzékelt: édesanyja depressziójáért őt okolta az egész család. Nem vitték, és nem engedték sehová. Amikor ezt megemlítettem, a szülők arra hivatkoztak, hogy őket ne gúnyolja a rokonság! Közben szomorú tekintettel méregették gyermeküket. Józsika az egész-ből annyit értett, hogy valami rosszat tett. Bűnbánóan odasimult édesanyjához, és édesapja tenyerébe takarta az arcát.

Pisti és Guszti is az ablakban állt, pedig értük soha senki nem jött. Állami gondozottként csak halványan emlékezett Pisti az édesanyjára, Guszti a nevelőmamá-jára. Állt a két fiú az ablak előtt. Guszti furcsán szipogott, Pisti a körmét rágta, majd a bőrt a körme körül, végül a húst a bőr környékén. Péntek délre már dőlt ujjából a vér. Minden gyermek elment, hárman maradtunk. Vágyakozóan néztek rám: talán én mégis elhozom az édesanyjukat? Többféle módon próbálkoztam kivédeni fájalmukat: sétát, fagyit ígértem délutánra, ha már mindenki elment. Róttuk az utcákat, és ők minden megállni készülő buszhoz odafordultak, belenéztek a járókelők arcába: hátha mégis jön anya, a mama és ők is hazamehetnek. Saját magamhoz nem akartam vinni őket, okulva kolleganőm példájából. Egy ilyen pénteki napon megígérte az állami gondozott tanítványának: hazaviszi magához. A gyermek boldogan ment vele, de attól kezdve minden nap megkérdezte: hazaviszel? A tagadó válasza sokáig, keservesen sírt. Végül már nem kérdezett, csak leste a távozni készülő kolleganőmet, megállt az ajtóban és vágyakozva, végtelen kétségbeesetten nézett rá.

Odaálltam hát én is az ablak elé, átöleltem őket és néztük a már üres udvart. Pisti tovább rágta a kezét, Guszti felém fordult, a nyakamba bújt és rázta a zokogás. Átöleltem, dúdoltam neki és figyeltem, mikor csendesedik testének rázkódása.

Péntek volt a legnehezebb nap.

Kata édesanyja enyhe értelmi fogyatékos, állami gondozott volt. Mindenkiiben megbízott és feltételen hűséggel bizonyított. A kislány agresszív apja sokat verte mindkettőjüket, míg börtönbe nem került garázdaságért és lopásért. A rokonok gyorsan megszabadultak

az édesanyjától, Katát pedig intézetbe vitették. Anya és gyermeke évekig nem láthatta egymást. Aztán olyan élettárs akadt az útba, akinek lakása volt, így a kislány újra édesanyjához térhetett. A lakóhelyükön nem volt speciális iskola, ezért kollégiumba került. A gyakran változó élettársak különféle módon reagáltak létére és fogyatékoságára: gúnyosan, lenézően, háritóan, szigorúan, agresszíven, nemtörődően. Kata hősiezen állta ezeket a próbákat, és töretlenül teljes bizalommal és szeretettel fordult hozzájuk. Érezte, hogy nem lehet saját igényeivel édesanyja terhére, aki nem értette élettársai reakcióit, csak minden erejével igyekezett megfelelni nekik. Amikor kiforgatták, vagy az utcára kidobták, akkor is. Kata pedig belesimult ebbe az alkalmazkodási folyamatba.

Gábor fogyatékoságát a falu ugyanolyan megvetően kezelte, mint ahogy életmódjukat és elképesztő szegénységüket. Kiközösítettként éltek egy düledező, romos tanyán. Az anyának eszébe sem jutott, hogy lázadjon, még akkor sem, amikor nagyobbik gyermeke, egészséges lánya, rokonokhoz menekült, és soha többet nem jelentkezett. Gábor osztozott anyja számkivettségében. Egyforma mosollyal tűrte az apai verést, az utcán, piacon kapott megjegyzéseket, elhúzódsát. Csak akkor felhősödött el a tekintete, ha édesanyját szomorúnak látta. Olyankor szája elgörbült, fejét ingatta, kétségbeesetten nézte. Csak elgondolni tudom, milyen fájdalmakat kellett otthon átélnie. A kollégiumban nem kellett félnie, nem fázott és nem éhezett. Mégsem jött vissza szívesen, alig várta, hogy újra hazamehessen.

Eszternek két bűne volt: hogy fogyatékosan született, és hogy az édesapja miatta hagyta el a családot. Fogyatékosága csak később derült ki, a gyönyörű kisbaba nagy csalódást okozott. A városszerte elismert szépségnek tartott édesanyja gyorsan bizonyított. Második házassága is „jó parti” volt, és a következő gyermek egészséges lett. De Eszter ott maradt örök mementónak. Léte naponta emlékeztette családját a nagy megszegyenülésre és kudarcra. A kislány pontosan érezte a feléje áramló csalódást és szegényt. Kiengeztelni próbálta az édesanyját, és magára vette a bűnös keresztjét.

Sanyi már idősödő szülők nem várt gyermeke volt. Mire megszületett, a legkisebb fiú is kifelé készülődött a családból. Az édesanyja sokáig nem is tudta, hogy áldott állapotban van, de vállalta és várta ezt a gyermeket is. Az ő szemében a fia volt a legjobb és legaranyosabb. Ezt nem hangoztatta, nem is akarta görcsösen bizonyítani, így érezte. Sanyi meghálálta ezt az önzet-

len szeretetet. Nyugodt volt és kiegyensúlyozott. Öröm volt vele foglalkozni, mert nem terhelték le idegrendszerét és gondolatait a felé sugárzó, megfoghatatlan és értelmezhetetlen érzelmi információk.

Csaba szüleinek sok évet kellett várniuk, amíg megérkezett. Nehéz, komplikált szüléssel, többféle orvosi beavatkozással. A fejlődés aggasztó jelei után rendszeres családi programmá vált, hogy specialista után érdeklődjenek, és időt, pénzt nem kímélve orvostól orvosig hordják a gyermeket. Mindig büszkén mesélték, ha új orvosra akadtak, és soha nem felejtették el közölni a kezelés vagy gyógyszer árait. Eljutottak lelketlen emberekig is, akik hitegették őket, másokat okoltak, ha az általuk használt kezelés hatása nem mutatkozott. A bűnbak rendszerint az iskolai fejlesztés volt, hiszen az új injekció a mozgás összerendezettségét javította, ezek után már a pedagógus hibája volt, hogy az írás még mindig nem sikerült. A tágabb család egyetlen örököséként neki „meg kellett gyógyulnia”, és ebben önmagukat sem kímélték. Az együtt töltött idő egy fárasztó iskolai neveléssé alakult, vegyítve a kemény szoktatást a szabályok betartásával. Csaba szerette a szüleit, érezte, hogy ezt érte teszik. De lelke fájdalmasan hiányolta az anyai dédelgetést, az apai szeretet megnyilvánulásokat. Szülők helyett két szigorú nevelőt kapott, akiket elfogadott, alkalmazkodni próbált hozzájuk, de szüntelenül félt tőlük, pedig soha ki nem kapott tőlük.

Józsi édesanyját lány korában sok udvarló vette körül, és ő Józsi édesapját választotta. Fényes esküvő, a nászajándékul kapott, szépen berendezett lakás és autó után megszületett Józsi. Kromoszóma rendellenességét (Down-kór) a család nem vette észre, az orvos pedig nem közölte. A rokonság irigyelte a fiatal párt, akiknek minden olyan tervszerűen sikerült, és ők fűrödtek ebben a dicsőségben. Két éves is elmúlt gyermekük, mikor végre egy orvos közölte velük, mi az oka annak, hogy még nem beszél. Az anyában hirtelen tört meg valami. Dühét és elkeseredettségét mély depresszió váltotta fel, mindenféle testi problémákkal kísérve. A rokonság kárörömmel figyelte az eseményeket, a szűk család pedig összefogott az anya védelmére és kíméletére. Józsi kimaradt ebből a családi megosztásból, az ő szerepe a bűnbak lett. Elfogadta helyzetét és szüntelenül harcolt szülei és nagymamája szeretetéért. A szülők több gyermeket nem vállaltak, életük célja egy általuk reménytelennek ítélt cél lett, Józsi felnevelése.

Pistit néhány napos korában fogadta örökbe egy fiatal roma házaspár. Az apa őszintén szerette a gyerme-

ket, az anya inkább csak tudomásul vette a tényt. Az izgága, alig beszélő, furcsa viselkedésű kisfiút nem tudta elfogadni. Az apa szeretetét sem érezhette sokáig. Az alkohol 6 éves korára féláravá tette, és ettől kezdve útban volt az anyának. Intézetbe adta és nem látogatta többé. Az iskolai *ablak előtt állás* éveit alatt mondott le a kisfiúról. Bíróság előtt vallotta, hogy a gyermek öt többször megtámadta és ezért nem meri tovább nevelni. Tanúként elképedve hallgattam az igazságtalan vádakokat. Kértem az anyát, ne dobja el a gyermeket, mert Pisti nagyon szenved. Nem érti, hogy a szerető családból miért pottyant ki hirtelen és végérvényesen. De az anya konokul tartotta magát vádjaihoz és a tárgyalás végén élettársába karolva, megkönnyebbülten lépett oda új családjához.

Gusztai születésétől kezdve állami gondozott volt. A nagy, barna szemű, mókásan elálló fülű kisfiú hamar nevelőszülőkhöz került, akik ugyanolyan hamar vissza is adták. Nem tudtak bánni a gyermekkel, az értelmi fogyatékból fakadó tünetekkel. Ez iskolakezdéséig többször is megismétlődött. Utoljára egy idősebb nevelőszülőhöz került, aki szerette, de belefáradt a gyermek napi meglepetéseibe. Gusztai is hirtelen szakadt el a családból, a nevelőszülő nem érezte további feladatának, hogy meglátogassa, vagy néha magával vigye. Gusztai sokat emlegette a „mamát” és nagyon vágyott vissza hozzá. Igazi szüleit egyszer látta: éppen óráközi szünet volt, amikor megjelent az iskolaudvarban egy házaspár. Odajöttek hozzám és megkérdezték, hol van Gusztai. Gyanútlanul odahívtam, a kisfiú kikerekedett szemmel nézte őket. Na –mondta a férfi – mi vagyunk a szüleid. Még nézegették egy kicsit egymást, majd elmentek. Kérdéseimre legyintettek: van nekik otthon még hat! Örülnek neki, hogy eggyel kevesebbet kell eltartaniuk. Nem tudtam a kisfiúnak semmit sem mondani.

Hétfő volt e legvidámabb nap.

Először Eszter érkezett vissza, ő már vasárnap este a kollégiumban aludt. A többiek hétfőn reggel jöttek, így az osztályteremben négy gyermek várta őket: Eszter, Józsi, Pisti és Gusztai. Eszter hatalmas süteményes doboza tele volt finomságokkal, de ő nem kért belőlük, feléjük sem nézett. Nem szerette az édességet, a sajtos rúd volt a kedvence, de azt soha nem hozott otthonról. Sanyi is megjött, többnyire zsíros kenyeret hozott magával, és nagyon elégedett volt vele. Gábor üres kézzel érkezett, láthatóan nagyon éhesen. Csaba finom süteményeit azonnal odaadta a többieknek és mohón várta értük a köszönetet. A gyerekek pontosan érez-

ték, kinek hogyan kell meghálálni a hazait. Eszterhez nem szóltak, de Csabát hátba veregették, és elismerően mondogatták: nagyon finomat hoztál! Adsz belőle? A kislány hangosan felnevetett a maga furcsa, torz nevetésével. Meg is ijedt a teljesítményétől, de miután látta, hogy ez senkit nem zavar, nevetett tovább. Ügyetlen kezével belemarkolt a süteménybe, útközben felét elpotyogtatva, kacszázó mozdulattal, hangosan kiabálva futott a szégyenkezően álló Katához: Te is egyél! Neked is szabad enni! A kislány boldogan felnevetett és vidám arccal ette az összenyomódott finomságokat.

Józi összehúzott szemmel nézte a nyüzsgő csapatot. Nem illik ilyet tenni – volt a szemében. De nem sokáig tudta türtőztetni magát: ő is odafutott Csaba vagy Eszter süteményes dobozához és nevetve mutatta a többieknek a választását.

Hétfőként is izgatottan lesték, mikor nyílik az ajtó, de már boldog várakozással. Az érkezőhöz odafutottak, megölelték és kérdezték: visszajöttél? De jó, hogy itt vagy! Elfelejtették Csaba durva mozdulatait, Józi verekedését és árulkodását, Kata elkülönültségét, Eszter nyafogását. Arcukon igazi boldogság látszott, a viszontlátás őszinte öröme.

Szertartásaink egyikeként hétfőnként leültünk a beszélgető sarok kényelmes párnáira, és mindenki elmesélte, mit csinált otthon. Elmesélte Gábor is élénk taglejtésekkel, artikulatlan hangokkal, fejbólintásokkal. Csaba, nehezen formált és gyakran érthetetlen szótöredékekkel, amit csak én nem értettem a csapatból. Ilyenkor a többiek lefordították nekem, mit akart mondani. Többnyire Sanyika volt a tolmácsom, ő beszélt egyedül tisztán. Eszter monológot adott elő, a gyerekek kérdéseit figyelmen kívül hagyva, de ezt is örömmel hallgatták. Kata csak pár szót mondott, azt is hosszas unszólásra, általában megismételte a kérdés részleteit. Jó volt otthon? Igen, jó volt. Segítettél? Igen, segítettem.

Józi mindig ugyanazt mesélte: hogy apával kosárlabdahálóba céloztak az udvaron, fát hordott be anyának, és együtt sütöttek süteményt. Tudtam, hogy gázzal fűtenek, hogy nincs kosárlabdaháló az udvaron, és hogy a nagymama senkit nem enged a tűzhely közelébe. De szívesen hallgattuk, és minden héten elhittük neki, hogy így volt. Jó volt látni hálásan köszönő szemeket.

Sanyika mondanivalóját úgy adta elő, mint akivel különleges dolgok történtek: felkeltünk, játszottam, lefeküdtünk. A gyerekek arcán látszott, hogy szívesen vennének részt ilyen rendkívüli élményekben.

Pisti és Guszti sem akart lemaradni: elmesélték a kollégiumban látott rajzfilmek történetét, a délutáni játszótéri eseményeket, az esti TV műsorok tartalmát. Ültünk a beszélgető sarokban, a kényelmes párnákon, ettük a süteményeket és meséltünk.

Hétfő volt a legvidámabb nap.

Katának az egymást követő apáktól testvérei születtek, akik mind állami nevelésbe kerültek. A hét végi program változott: vagy az ügyeletes élettárshoz alkalmazkodtak, vagy ha az anya éppen egyedül élt, meglátogatták az otthonban a többi gyermeket. Számuk egyre csökkent, mert nevelőszülőkhöz kerültek, és elvesztek szem előtt. Csak Zsoltika maradt látogatható, halmozottan fogyatékos kislány, akit senki nem választott. Kata elvégezte az iskolát. Apró természetű maradt, hunyorgó szeme és vállrángatása jelezte az állandóan változó nevelőapák hatását. Hazakerült édesanyjához, aki közben már egyre inkább magára maradt. Kivette Zsoltikát is az intézetből és hármásban éltek tovább egy kicsi, komfort nélküli szükséglakásban. Néhány évvel később egy újságban láttam vissza Kata kényszeres mosolyát, hunyorgó tekintetét. Arról írt az újság, hogy sok család éhezne, ha nem kapna ingyen ebédet a szeretetszolgáltatól. Katát is kikérdezték, aki ugyanolyan szófukarsággal válaszolt, ahogy nekünk egykor, a beszélgető sarokban. Az újságcikk befejezése méltatta a komoly viselkedést, hogy milyen felelősséggel gondoskodik arról, hogy édesanyjának és testvérének minden nap hazavigye az ebédet. A cikket záró kép Katát mutatta hátulnézetben, ahogy lóbálva viszi az ételhordót hazafelé.

Gábor is hazakerült a szüleihez a tankötelezettség lejárta után. Nem tanult meg beszélni, de mégis jól megértette magát kéz és fejmozdulatokkal, hangokkal. Jól együttműködött velünk, sok mindenben ügyesedett. Az apa meghalt, és azóta ketten élnek ugyanazon a tanyán. Állatokat tartanak, művelik a házhoz tartozó nagy kertet, és nagyon jól boldogulnak együtt. Anya és fia, akik egymásnak a legfontosabbak a világon.

Eszter nem sokáig maradhatott nálunk. Az édesanya nem volt megelégedve a gyermek fejlődésével és egy „színvonalasabb intézetbe” vitte, ami a lakóhelytől több száz kilométerre esett. A távolságot hangsúlyozva a hazavitelek és a látogatások rohamosan ritkultak, majd a gyermek leépülésére hivatkozva elmaradtak. Eszter most egy pszichiátriai intézet lakója. Valóban leépült, nincs már kinek énekelnie a gyermekdalokat. Testtartása meggörnyedt, arca kifejezéstelen babaarcá változott. Csak keze sörprő mozdulatairól lehet felismerni.

Sanyi az iskola elvégzése után végleg hazaköltözött. További sorsára érvényes a mesék utolsó mondata: „és boldogan éltek, míg meg nem haltak”. Az idős szülők halála után az egyik testvér fogadta magához. Ma már felnőtt férfi, de mosolya és nyugalma nem változott. A befogadó testvér gyerekei nagyon ragaszkodnak hozzá, pedig nemigen szól hozzájuk, inkább csak figyelni őket. De ha valamelyik kicsi megüti magát, vagy valamilyen sérelem éri, „a bátyusnál” keres vigasztalást. Meg is kapja: Sanyi megöleli, és kedvesen motyog neki, mindig ugyanazt.

Csaba mozgása és beszéde nem sokat fejlődött az iskolai évek alatt. A szülők belefáradtak az orvosok felkeresésébe és az otthoni hajthatatlan nevelésbe. A felnőtté vált fiú sem engedte már terrorizálni magát: fellázadt a szigorú szoktatás ellen, megtámadta szüleit. A véd és dacsövetség megbomlott köztük, egymást kezdték el hibáztatni. Végül sokáig húzódó vagyoni perek sűrűjében elváltak, Csaba az anyánál maradt. Az agresszív tünetek miatt hamarosan pszichiátriai intézetbe került, azóta is ott él. Szemtanúk szerint naphosszat a kerítés mellett áll és ugyanolyan feszült várakozással figyel az utat, mint annak idején az osztálytársai tették az osztály ablaka előtt. Családi ünnepeken hazaviszi az édesanyja, ilyenkor én is kapok tőlük üdvözlő sorokat. Minden képeslapon ott van a mondat: Csaba nagyon vágyódik vissza az iskolába. Ilyenkor magam előtt látom nevető, de eltorzult arcát, kacszázó mozdulatait, ahogy viszi Katának az összenyomódott süteményt.

Józsit is hazavitték a szülők az iskola elvégzése után. Hallani sem akartak arról, hogy továbbra is bármilyen közösségbe járjon. A fiút ez nagyon megviselte, ő is depresszióssá vált, mint az édesanyja. A hazatérés jelentős fordulatot eredményezett a családtagok viszonyában: máshogy kezdték el nézni gyermeküket, szemükben már nemcsak a szégyent és a gyászt láthatta. A velük egy háztartásban élő nagymama halála után még közelebb kerültek egymáshoz. A szülők rá is figyelnek már, nem csak önmagukra. Átjöhetnek néha a szomszéd gyerekek, együtt mennek vásárolni, nem törődve az őket bámuló emberek esetleges megjegyzéseivel. Józsinnak külön szobája van, amit takarosán rendben is tart. Kijelöli édesanyjának az érdekesnek ítélt TV műsorokat, segít apjának a ház körüli munkákban. Amikor meglátogattam volt tanítványomat, a két szülő szerető mosollyal figyelte beszámolóját. Én pedig büszke voltam rá, és csodáltam. Megnyerte a nagy csatát, szeretetével ki tudta vívni szülei szeretetét. Visszapillantva a házuk udvarára, mosolyogva néztem a falra szögezett kosárlabdahálót.

Pisti iskolai élete egy állandó, hiába való várakozás volt. Nem jött érte az anyja az iskola elvégzése után sem. Új lakóhelye egy egészségügyi gyermekotthon lett. Itt súlyosan, vagy halmozottan sérült fogyatékosok éltek, többnyire ágyban fekvők, teljes gondozásra szorulóak. A jól szocializált, sok feladatban önálló, folyamatos tevékenységhez szoktatott fiatal ember azonnal fellázadt a tehetetlenségre ítélt életmód ellen. Hiába torolták meg ellenkezését berácsosított ágygal, nyugtató kúrával, nem tört meg. Harcában szövetségest kapott egy óradó lelkesítő személyében, akit ezért kitiltottak az intézetből, különböző fórumokon feljelentettek, de mégis győzni tudott. Magával vitte a fiút egy egyházi alapítványi otthonba. Pisti ma már izmos, erős, felnőtt ember. Amikor több mint tíz év múlva találkozunk, magához ölel, szinte elveszek az ölelésében. Hadaró, összemosódó beszéde semmit sem változott, csak hangja mélyült. Kérés nélkül mesél: szereti a kerti munkákat, TV-re gyűjt, magnója már van, és nagyon jól érezte magát az utolsó kiránduláson. A beszélgetés végén nekem szegezi a kérdést: mikor mehetek haza? Hová haza, - kérdeztem vissza, - neked itt van az otthonod! Jó, mondta, de haza mikor mehetek anyukámhoz? Bocsánatkérő mosollyal elneveti magát: tudom, hogy nem kellettem neki, de mikor visz haza? És a kérdő mozdulat megmutatja körmök nélküli, de már ép körömágyú kezét.

Gusztit az iskola elvégzése után hivatalos gyámja egy nagyon idős nevelőszülő házaspárhoz helyezte, arra hivatkozva, hogy az ő végtelen türelmük lesz a jó megoldás. A mama és a papa szeretett délutánonként pihenni, korán lefeküdni, a tevékenységhez és élményekhez szokott fiú nem érezte jól magát velük. Sok baj volt vele emiatt, de eltűrték, ami a nevelőszülők presztízsét még tovább növelte. Guszti végül kezébe vette a sorsát. Kitalolta a kamrából a papa kerékpárját és éjszaka nekivágott az útnak. 32 kilométeres pedálozás után hajnali négykor megérkezett hozzám (soha nem volt nálam kerékpárral, csak busszal vagy kocsival). Megnyugodva lefeküdt a lépcsőre és elaludt. Amikor reggel kiléptem, annyit mondott: „ott rossz nekem, nem maradok tovább”. A gyám meggyőzése után végre egy foglalkoztató intézetbe került. Szobáját megosztja két másik fiúval, rendszeresen dolgozik, egyszerű összeszereléseket végez. Ebből zsebpénzre is telik neki, amit cigarettára és kávéra költ. Szabadidejében gyakran kimegy a vasútállomásra, sokáig nézi a vonatokat.

Néha összefutunk a városban. Füle még mindig mókásan eláll, amit gyérülő haja egyre kevésbé takar. Mesél magáról, kibogozhatatlan sérelmeiről. Amikor

szóba kerülnek az iskolás évek, mohón kérdez a többiek felől, és újra megjelenik szép barna szemében a szeretet könyörgése.

A gyógypedagógus reflexiója:

Középsúlyos értelmi fogyatékosok voltak mind a nyolcan. Éveken keresztül, kínlódva formálódott kezük alatt a gyakran felismerhetetlen betűk sora. A legjobbak egyszerű szavakat tudtak elolvasni, a többiek csupán szótagok értelmezéséig jutottak el. A számok világa sűrű őserdőnek tűnt, csak annyira értették, amennyire ujjuk segítségével voltak. Keveset beszéltek, gyakran érthetetlen hangtorzításokkal, de boldogan és sokat kiabáltak rikoltó, furcsa hangokon. Sokáig nem tudtak orrot fújni, csukott szájjal rágni, egyedül felöltözni. Nagyon kellett vigyázni minden lépésüket, mert a szavak értelme nehezen jutott el hozzájuk. Veszélyérzetüket, önállóságukat csak meghatározott környezetben lehetett kialakítani.

A világ igen kicsi szelete jutott nekik, de ezzel elégedtek, nem követelöztek. Ha megengedték nekik, boldogok voltak. Szerették az életet, észrevették és megbecsülték minden ajándékát. Örömmel várták az ebédet, gyűjtögették a temetőkertben a gesztenyét, cso-

dálták a porban futkosó hangyákat, nézegették a buszokat, ették a lekváros palacsintát.

Jól érezték magukat abban a szűk térben, amit értelmük és lehetőségük nyújtott. Ránk bízta magukat, biztosságot leltek bennünk, egészséges értelmű emberekben. Nem értették, fájt nekik a kirekesztés, csúfolódás, lenézés, szánakozás.

Nem tudták, mi az a gyűlölködés, hogyan lehet szándékosan fájdalmat okozni embertársaiknak, milyen módon lehet sárba tiporni önérzetüket. Mindenkit úgy fogadtak el és szerettek mély bizalommal, amilyen volt. Tántoríthatatlan hűséget bizonyítottak akkor is, ha semmilyen visszajelzést nem kaptak. A megtűrést is örömmel fogadták.

Nehezen emlékeztek versre, összefüggő szövegre, de akiket megszerettek, azokat sohasem felejtették el. Múlhattak az évek, megőrizték őket szépnek, szerető szívűnek, tökéletesnek, ahogy ezt ők látták, és amilyenek valójában soha nem voltak.

Szeretetükben, feltétlen elfogadásukban meg lehetett merítkezni, fel lehetett töltszódni.

Isten különös kegyelméből ez nekem megadatott. Szeretetük tartalékából élek ma is.

A 2003-ban újraindult Kunhegyesi Református Iskoláról

Nagy Kálmán

Kunhegyesen minden kétséget kizáróan 1740. óta volt kálvinista templom, prédikátor és iskola, igazgató, tanító.

A református egyház és iskola elválaszthatatlanul egybe forrott a településsel. Az 1711-ben Rakamaz környékéről visszatelepülők a Debreceni Református Kollégium partikulájaként működtették a helybeli iskolát, amelyben az úgynevezett „tógátus deákok” tanítottak. Oktató-nevelő munkájukat a helybeli prédikátor, jegyző, igazgató, tanácstagok, presbiterek és az évenkénti legalább egy alkalommal látogató egyházmegyei felügyelő ellenőrizték, segítették. A preceptorok-tanítók között akadt olyan is, aki letelepedett a településen, beilleszkedtek a helyi tár-

sadalomba, és életük végéig tanították az I-II. osztályba járó lányokat és fiúkat (lánytanítók, fitanítók). Ilyen lánytanító volt Szalós János (1755-től), akinek lányát Nagy András fitanító vette feleségül, és házasságukból született Nagy László (1816-1875), fia a későbbi reformkori és kiegyezés kori nagy, magyar pedagógus ifj. Nagy László (1857-1931) aki a magyar nevelés és gyermekpszichológia országos, sőt Európa hírvő alakja lett.

A kunhegyesi Református Iskola partikulaként működött 1852-ig, a partikularitás megszűnéséig a kor színvonalán. Ezután átmeneti korszak következik a németesítő-poroszosító abszolutizmus kényszerűségében. Ebből az átmenetből

nő ki egy kétosztályos reálgymnázium (1868-84) amely a környező települések életképesebb középiskoláival (Karcag, Mezőtúr, Kisújszállás) alulmaradt.

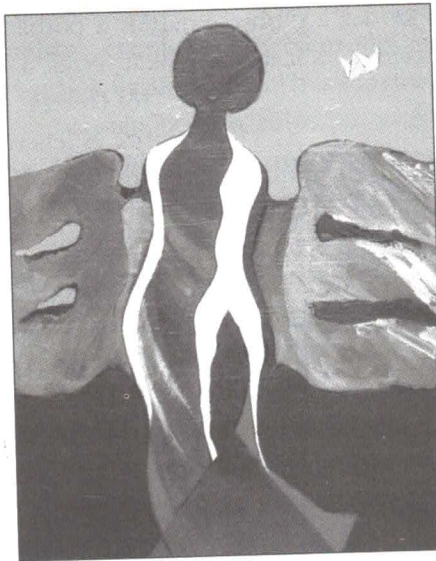
A századforduló dinamikus gazdasági és társadalmi fejlődése során a presbitérium és képviselőtestület új, központi iskolaépületet épít 1913-ban. Az 1948-ban bekövetkezett drasztikus államosítással megszakadt egy 350 éves oktatástörténeti folyamatosság s a múlt, az egyházi iskolai nevelés és oktatás tagadása vált követelménnyé.

Az 1990-es évek elején volt próbálkozás arra, hogy a valamikori református iskolában elkezdődjön újra a felekezeti oktatás. Ez sajnos meghiúsult. E sikertelen próbálkozás

után 1994-ben kezdődött el református osztályokban a felekezeti oktatás. Ez a rendszer a gyülekezetben és a városban is békességet hozott, és folyamatos létszámbeli fejlődés volt tapasztalható. Az állandóan fogyó gyermeklétszám mellett is látható volt az érdeklődés ez után az oktatási forma után. A 2003-2004-es tanévre is 20 gyermek iratkozott be a református osztályba. Sajnálatos módon egy önkormányzati rendelettel megakadályozták azt, hogy ez a 20 gyermek önálló osztályba járjon, sőt egy másik rendelettel 2003. június 30-án a korábban befogadó volt református iskola alapító okiratából is kivették a református osztályokra vonatkozó részt, hivatkozván egy 1996-ban érvénybe lépett törvényre. Ezeket megelőzően már volt egy szülői értekezlet, amelyen a várható fejleményeket vázoltuk a református osztályokba járó gyermekek szüleinek. A minket negatívan érintő határozat után kényszerhelyzetbe kerültünk. A volt iskola épülete már nem egyházi tulajdon; járadékot kap a gyülekezet az épületért. A szülők kinyilvánították azt, hogy mindenben segítenek, ha találunk megoldást. Így kezdődött el az egyik lelkészlakásban az iskola kialakítása és folytatódott az adminisztratív szervezés. Összesen két hónap állt a rendelkezésünkre, hogy építsünk és szervezzünk. Látható volt, hogy egyedül nem birkózunk meg az előttünk álló feladattal. Segítséget kerestünk és kaptunk a Karcagi Református Egyházközség lelkészétől és presbitériumától, valamint a Karcagi Nagykun Református Általános Iskola vezetésétől. Ezúton is megköszönöm a nekünk adott segítséget, hisz emberileg nézve magunk nem birkózhattunk volna meg a feladattal. Az építkezés mellett a szükséges szakhatósági enge-

Aknay János: Hírnök angyal (2002)

délyeket is sikerült beszereznünk. Így beadhattuk a település jegyzőjéhez a kérelmünket. Azt az ígéretet kaptuk, hogy segítenek az iskola elindításában a törvényes keretek között.

Ez abból állt, hogy naponta más és más hiánypótlásra szólítottak fel bennünket. A pedagógusok és a szülők már naponta várták az engedélyt, hisz ötven augusztus 15-ével eljöttek régi iskolájukból és a Karcagi Iskola pedagógusai lettek. Működési engedély nélkül gyermek nélküli „felesleges” pedagógussá váltak volna. Amit lehet, elkövettek a hivatalos szervek. Augusztus 27-én derült ki, hogy eljáró hatóság kijelölését kérték a Megyei Közigazgatási Hivataltól, de még nincs kijelölt hatóság. Augusztus utolsó munkanapja 29. péntek volt. A Közigazgatási Hivatal sok telefon és személyes beszélgetést követően még aznap kijelölte Szolnok várost, mint eljáró hatóságot. Augusztus 28-án csütörtökön megpróbáltuk a hozzánk jelentkezett gyerekeket a Karcagi Nagykun Református Általános Iskolába átíratni, de közben ezeknek a gyerekeknek az iskola vezetése jegyzői jogvédelmet kért. Ekkor teljes volt a kétségbeesésünk.

Van 5 főállású, 2 részmunkaidős pedagógusunk, van egy 90%-ban elkészült 5 tantermes iskolánk, és augusztus 28-án nincs egyetlen gyermekünk sem. Ennek ellenére e napon a tantestület megtartotta évnyitó értekezletét és vártuk a megváltó telefont, de aznap nem jött semmi. Egyetlen napunk maradt, a működési engedély beszerzésére és a beiratkozásra.

Az ügyünkkel megbízott ügyintézők péntek délelőtt 10 órára hívtak Szolnokra a Polgármesteri Hivatalba, 10 óra 32 perckor került a működési engedélyre a pecsét. A sok megpróbáltatás után hihetetlen volt a megkönnyebbülés. Egy hazaküldött telefon alapján a pedagógusok azonnal értesítették a szülőket és 2003. augusztus 29-én 14 órára 5 osztályba 81 gyermek beiratkozott.

Ezek után szeptember 1-jén hétfőn elkezdte munkáját a Karcagi Nagykun Református Általános Iskola Kunhegyesi Tagintézménye. Jelenleg 5 főállású pedagógusunk van Ők a négy alsós osztályban tanítónők, valamint a napközis csoportban dolgozik 1 tanítónő, részmunkaidősként dolgozik a tagintézmény-vezető és tanít az egyetlen felsős osztályban történelmet és éneket, szintén részmunkaidősként dolgozik az ötödikesek osztályfőnöke, és ott tanít természetismeretet és testnevelést. A többi felsős szaktanár óraadóként tevékenykedik sokak meglegedésére iskolánkban.

Már elkezdtek az iskola bővítését és az önállóvá válást, amit egy újabb engedélyezési eljárással szeretnénk megvalósítani. Nagyon nehezen születünk, van, aki így fogalmazott „császármetszéssel”, de hitünk és reményünk szerint Istennek tetsző módon tudjuk elvégezni küldetésünket, amihez sok imádságot, és ha lehet, segítséget kérünk az olvasóktól.

Reményik Sándor költői önértelmezéseinek modernsége

Baranyai Norbert

Reményik Sándor költészete iránt egyre fokozottabb érdeklődés tapasztalható az utóbbi években, évtizedekben: a szaporodó szövegkiadások, a költő életművét újraértelmező tanulmányok egyre nagyobb száma mellett bizonyítja ezt a megállapítást az is, hogy idén immár ötödik alkalommal kerültek megrendezésre az irodalmi konferenciával összekötött *Reményik Sándor Emléknapok* (az esemény egyik szervezője éppen a Humán Műhely vezetője, Győri János, helyszíne pedig a *Debreceni Református Kollégium* volt). Reményik költészete természetesen a protestáns egyházi kultúrának mindig is szerves részét képezte, amit többek között a komolyabb gyülekezeti kapcsolatokkal rendelkező diákok erre vonatkozó ismeretei is híven tükröznek a pedagógusok számára (a lap következő számában olvasható Győri János írása, mely egy erre vonatkozó olvasásszociológiai felmérés tanulságait összegzi). A szélesebb értelemben vett (főleg egyházi) olvasóközönség azonban Reményiket elsősorban a két világháború közti erdélyi sors leghitelesebb megszólaltatójaként, illetve a magyar istenes líra egyik legjelesebb képviselőjeként tartja számon, s kevésbé közismert, hogy léteznek a költőnek olyan alkotásai is, amelyek egészen más témákat szólaltatnak meg. Természetlírája vagy semmiképpen nem jelentéktelen szerelmi költészete mellett különösen érdekesnek és értékesnek tekinthetők azon versei, amelyek a költői feladatvállalás, a művészet mibenlétének kérdését helyezik mondani-valójuk középpontjába. Mivel az egyházi iskolák diákjai körében Reményik Sándor lírája jóval közismertebb és „népszerűbb” az átlagosnál, ezért érdemes lenne irodalomoktatásunknak kiaknázni az ebben rejlő lehetőségeket. Ilyen szempontból is igen tanulságos lenne, ha – építve az istenes és a hazafias versekből adódó alapismeretekre – a református irodalomtanításban helyet kaphatna Reményik ars poeticáinak órai keretben történő szövegvizsgálata. Véleményem szerint ugyanis nem csupán a költő életművének gazdagabb megismeréséhez segítené ez a tanulókat, hanem a határon túli magyarság *Trianont* követő szellemi-kulturális útkeresésének és vívódásának árnyaltabb megértését is szolgálná. Ehhez mintegy példaképpen a továbbiakban néhány olyan vers rövid értelmezésével próbálom igazolni állításomat, melyek a költői önértelmezés összetettségének köszönhetően többféle értelmezési lehetőséget is ma-

gukban rejtenek (s ily módon kiválóan alkalmasak többoldalú tanórai dialógus kialakítására).

Először egy olyan vers (*A kagyló*) megszólaltatására teszek kísérletet, amelyet egyértelműen költői szerep-értelmezés verstípusaként szokás számon tartani a szakirodalomban:

Én itt vagyok, akarva, nem akarva,
A végtelen vetett a véges partra.

Fekszem alétan a sivár főnyben
És az óceán himnuszait zengem.

Anyám, a tenger apadt, s ittbagyott,
Kinek mi köze hozzá, ki vagyok?

Gazdátlan, üres ház, mire se jó,
Csak eldobni, vagy eltörni való.

Apály s dagály közt, így, időm mulván,
Várom, míg értem visszatér a hullám.

Nekem nem hazám e kietlen part,
De aki titkon a füléhez tart,

Magányban, éjben, emberektől távol:
Annak mesélek egy más, szebb világról.

Mint azt a cím is sejtetni engedti, ebben az alkotásban – Reményik lírájára igen jellemző módon – az allegória alakzata építi fel a verset, amelyben a jelölő és jelölt közti megfeleltetés szövegszerűen is kimutatható. A kezdő sorok a lírai én beszédhelyzetének kinyilatkoztatásszerű (ön)meghatározásával szembesítik az olvasót („*Én itt vagyok, akarva, nem akarva, / A végtelen vetett a véges partra.*”), azonban a pontosan nem rögzített hely/pozíció azonnal el is bizonytalaníthat a megszólaló személyiség mibenlétével kapcsolatosan. Másrészt a szövegben az is kifejezésre jut, hogy az én jelenlegi – a vers allegóriáját hozzáértve: művészi-alkotói – státusza valamilyen külső erő hatásának következménye, melyet a végtelen (óceán?) metaforájával jelöl. Önmaga pozícióját két világ (apály, dagály) közötti, várakozó magatartásformát kialakító helyzetben jelöli meg. Elégikus, rezignált hangon szólaltatja

meg az átérzett fájdalmat, mely egyrészt magárahagyatottságából, társtalanságából ered, másrészt abból a lételméleti tragikumérzetből, hogy az (alkotó) személyiség két szféra közötti átmenetként értelmeződik, s amely így az otthontalanság állapotával kénytelen szembenézni („*Apály s dagály közt, így, időm mulván, / Várom, míg értem visszatér a hullám. / Nekem nem hazám e kietlen part...*”). A világ idegenségében mégis megtalálja tragikus létének egyetlen értelmét, ami – ha elfogadjuk a költői szerepértelmezésre vonatkozó allegorikus olvasat intencióját – nem más, mint a mások számára élő és alkotó művészi-költői magatartás vállalása („*De aki titkon a füléhez tart, / Magányban, éjben, emberektől távol: / Annak mesélek egy más, szebb világról.*”). Azonban ennek a létezésnek a befogadó közösség érdeklődése válik a feltételévé, azaz a (költői) személyiség megszólalása csakis az őt körülvevő közösséghez viszonyítva válhat értelmezhetővé. Mivel a közösség fogalma egyértelműen nem definiálható a versben, ezért nem muszáj feltétlenül kizárólagosnak tekinteni a kisebbségi–nemzetiségi kontextusú megközelítést (bár Reményik esetében ez már-már evidensnek tekinthető), hiszen a létértelmező irányultság miatt egyetemesebb távlatok felé is megnyithatja a befogadást a szöveg elemzése.

A *kagyló*hoz hasonlóan a költői létmód allegorizáló verseként olvasták az 1924-ben keletkezett *Gát* című alkotást is a recepciótörténet során:

A folyó megy, én állok rendületlen,
És gúnyolódnak velem a habok.
Oda se hallgatok.

A partok felől csípős szellő támad,
Gúnyolódik a szél, mint a folyó:
Vén gát, mire jó zöldmoszatos hátad?!

Hátamon a víz örülten iramlik,
És nászdalt zeng a messze óceánnak:
Tenger és folyó egymásra találnek.

Én állok egymagam.
Örökké szemben a rohanó árral,
Vállamon komor patina-talárral.

Ha nem volnék: a parton a kalászkok
Elhullanának aratás előtt,
S posványba fulladnának a virágok.

Állok - és meg nem ingat semmi csáb.
Se gúny, se gyűlölet, se szeretet.
Én végigjátszom ezt a szerepet.

Ha szertehullok majd egy áradáskor,
S viz engem is a víz, letörve, holtan:
A partok akkor tudják meg, mi voltam.

A kezdősorok a lírai én versbeli pozíciójának stabilizálást viszik színre, aminek centrumát a rendületlen, kitartó zordsággal megélt, magányos létezés jelenti, mely nem törődik az őt körülvevő világ gúnyolódásával. Az én megint csak valamihez viszonyítva, valamivel szemben határozódik meg: önmaga értékeltettségének tudatában, és azt hangsúlyozva szituálja magát a beszélő az őt támadó, a személyiség lényegétől idegen „*tenger*”, „*folyó*”, „*ár*” metaforákkal megjelenített (lelki-szellemi, esetleg fizikai?) tartalmak ellenében („*Én állok egymagam. / Örökké szemben a rohanó árral, / Vállamon komor patina-talárral.*”). A személyiség másik viszonyítási pontjaként tételeződik a vers világán belül a kalászkok, virágok metaforája, mely olyan értelemben járul hozzá az én öndefiníciójához, hogy a hozzájuk kapcsolható pozitív értékek védelme segíti elő stabilitásának megőrzését. Az önértelmezés tehát újra csak a közösség által valósulhat meg, azonban jelen esetben ez kettős meghatározottságú: egyrészt a(z) (közösségi) értékek védelme, másrészt az azokat fenyegető „ellenséges erővel” szembeni ellenállás teremti meg a személyiség önazonosságát. Az én helyzete olyan fokú stabilitást mutat ebben a kettősségben, amelyet semmiféle külső-belső tényező nem képes megingatni („*Állok - és meg nem ingat semmi csáb. / Se gúny, se gyűlölet, se szeretet.*”). Ezt követi azonban a vers egészének talán legfontosabb, az értelmezést is jelentékenyen befolyásoló sora: „*Én végigjátszom ezt a szerepet.*” A beszélő tehát utalva saját helyzetére, *szerepnek* minősíti azt a gát metaforájával értelmezett magatartásformát, melyet személyisége lényegként sűrített össze megszólalásában. A szerep fogalmával azt fejezi ki, hogy valójában idegen tőle az a létforma, amelynek képviselését vállalta, s így a személyiségnek az a stabilitása, mely a szöveget eddig uralta, minőségileg más jellegűvé válik. Ugyanis egy önmaga számára is gerjesztett (alkotói) szerep válik a versbeli beszélő egyéniségének lényegévé, amivel – némileg kényszerűen ugyan, de – igyekszik teljes mértékben azonosulni: ilyen szempontból a vers befejezésében olvasható gát pusztulása a személyiség felszámolását is jelentené egyben. Viszont a szereppel való azonosulás

mégsem értelmezhető abszolút mértékűként, hiszen amíg az én képes különbséget tenni – akárcsak utalás szintjén is – önmaga és a szerep közt, addig távolság tapasztalható szubjektuma és az általa képviselt költői magatartásforma között. Az is látható azonban, hogy bármennyire is csak szerepként éli meg a vállalt „feladatot”, s teszi azt lényétől különbözővé, igazából csak ez a szerep jelenti személyiségének azt a határozottan kijelentett stabilitását, mely művészi-alkotói tevékenységét, de ezen túlmenően magát a létezését is értelmezhetővé teszi önmaga (és az olvasó) számára. A gát-szerep tragikus mivoltát fokozza, hogy igazából az a közösség sem képes értő módon viszonyulni az általa megélt (alkotói) létformához, hiszen a megértő elfogadás csakis a személyiség megsemmisülésével történhet meg, ami azonban együtt jár magának az értéktelített közösségnek a pusztulásával is („*Ha szertehullok majd egy áradáskor, / S visz engem is a víz, letörve, holtan: / A partok akkor tudják meg, mi voltam*”).

Érdemes röviden megemlíteni még egy olyan Reményik-verset (*Az árnyék-kapitány*), mely az előzőekben vizsgált alkotásokhoz képest igazából már nem sok újdonsággal szolgál eddigi eszmefuttatásomat tekintve, azonban az ott olvasottak némileg árnyalhatják az imént vázolt képet. *Az árnyék-kapitány*ban kijelölt szerep a közösség vezetésének, vezérlésének eszmei tartalmát is bevonja az eddigi jelentések világába. Azonban a szerep és személyiség közti távolság talán ebben a versvilágban a legnagyobb; az én stabilitásának feltétele látványosan itt is a „kapitányi poszt” vállalása, mindemellett e pozíció értelmezhetetlenné válik önmaga számára is: „*Vagyok magamnak örök, bús talány / Éjféli árny a parancsnoki hídon, / Maga sem tudja, hogy lett kapitány*”. A szerep idegensége és képviselésének kényszere között feszülő ellentét feloldását csakis a megsemmisülésben látja a beszélő, s ezért a vers utolsó harmadában az ez iránt érzett vágy fogalmazódik meg. Azonban a(z) (ön)megsemmisülés csupán kívánság marad, így tehát a lírai én számára nem marad más lehetőség, mint a számára sem érthető, lényétől idegen szerep végigjátszása.

A vizsgált alkotások alapján látható, hogy a (költői) személyiség mibenlétének problémája központi szerepű néhány Reményik-szövegben. A versekben megszólaló lírai én olyan szerepeket „kénytelen” magáévá tenni, amelyek minden esetben közösségi meghatározottságúak; a személyiség pedig kizárólag ettől való különállásának és hozzá való kapcsolódásának kettős viszonyrendszerében tudja önmagát értelmezni. A kö-

zösség tükrében önmagát meghatározó költő szerepjátszása épp a közösség veszélyeztetettségéből fakad, azaz csak addig tartható fenn, amíg ez a fenyegetettség-tudat megtapasztalható mind az egyén, mind a kollektívum számára. Feloldhatatlan ellentétet jelent ez a versek beszélője számára, hiszen egyrészt szeretné levetkőzni azokat a szerepeket, melyekről még azt sem tudja megállapítani bizonyossággal, hogy miképpen lettek egyéniségének részeseivé, másrészt viszont ennek lehetetlenségét jelzi, hogy a személyiség számára a kizárólagos összetartó erőt épp ez a lényétől idegen szerep biztosíthatja. Ez okozza azt az alkotói-egzisztenciális válságot, melyben a Reményik-szövegek hol a közösségi alapozottságú (költői) szerep vállalása, hol annak elutasítása mellett érvelnek. Értelmezésem szerint viszont Reményik alkotásaiban nem annyira a közösség széthullása jelenti az igazi tragédiát, mint a személyiség esetleges széthullása. A közösségi szinten tapasztalható, „*minden Egész eltörött*” létélménye az egyén szempontjából összetartó erejűvé válik, hiszen épp ez teszi lehetővé az én pozícióját stabilizáló szerep képviselhetőségét (ahogyan ezt a *Kétféle fájdalom* című versében kifejezésre juttatja: „*Én nem félek a széthulló világtól, / Amíg a lelkem erős sziklafészek, / Én csak széthulló önmagamtól félek. / Attól, hogy sorsom kérdéseire / Nem csendül bennem méltó felelet*”).

Természetesen az itt megfogalmazott értelmezés akkor nyerhet kellő mélységet, ha az említett versek vázaltszerű elemzése összekapcsolódik más – hasonló tematikájú – szövegek vizsgálatával. A Reményik hazafias és istenes költészetét ismerő és szerető diákok számára mindenesetre azt hiszem, különösen nagy élményt jelenthet annak megvilágítása, hogy – ha az életmű egésze feltétlenül nem is, de – a költő számos műve a modernség magyar irodalmának élvonalával állítható párhuzamba. Mivel könnyebben megszólíthatók a tanulók olyan szerzők szövegei által, akiket jól ismernek és kedvelnek (különösen, ha az nem kötelezően előírt tananyag), ezért úgy gondolom, hogy megfontolandó volna Reményik költői önértelmezéseinek (vagy életművének más, de szintén jelentékeny fejezeteit) tanórai keretben is tárgyalni. A közösségi vezérszerep vállalása és elutasítása között ingadozó alkotói magatartás – és az ezt esztétikai értelemben igen összetett módon ábrázolni képes versnyelv – alaposabb megismerése ugyanis számos más, talán felszínesebben ismert hazai és erdélyi költő, író életművének megértéséhez is hozzásegítheti református középiskoláink diákjait.

Önkéntes fiatalok a református egyházban

Bereczk Eszter – Thomka Orsolya – Závodi Emese

Sziget-misszió

Irodánk szervezésében 2000 nyarától vesznek részt református fiatalok a Diák sziget „Közös Pont” nevű sátrának missziós feladataiban.

Ez a sátor ökumenikus formában működik, amely a római katolikus, evangélikus és református egyházak fiataljainak bevonását jelenti.

A sziget „társadalma” mint célcsoport a Közös Pont számára hatékony missziós területnek bizonyult az évek során, emellett bátorítóan hat a csapatra a sziget lakói és szervezői által megfogalmazott vélemény, miszerint a sátor az egyik legnépszerűbb ún. programsátorrá vált.

2003 nyarán csoportunk 52 fiatal vett részt a sátor munkájában, úgymint a sátorvezető, a három spirituális, az ún. Közös Pont Klub 12 önkéntes szervező munkatársa és egyházanként 12 csoporttag.

A sátor az előző évek gyakorlatához híven tartalmas és színes programmal várta a látogatókat. Célunk az evangélium hirdetése, személyes gondozás, és a keresztyén ill. ökumenikus közösség bemutatása volt. Azt tapasztaltuk ugyanakkor, hogy az egész éves munkán keresztül önkéntes fiataljaink sokat tanulhattak és fejlődhetnek személyes hitük, a közösség alakítás és egyházaink kölcsönös megismerése terén.

A 2003-as évi szolgálat lezárásaként a sátor református szolgálóival találkoztunk november 17-én a Zsinati Irodán. Kéretkélő szeminárium keretében beszélgettünk a fiatalokkal az elmúlt nyár tapasztalatairól, és közös élményeink alapján terveket készítettünk a jövőre nézve. A nap folyamán csoport- és közösségépítő foglalkozáson vettünk részt, és az éves szolgálat lezárásaként valamennyi résztvevő köszönő oklevelet és könyvajándékot kapott.

Az eddigi pozitív tapasztalataink alapján reméljük, hogy a Sziget-misszió a következő, 2004-es évtől bővíthet, ami más, hasonló fesztiválokon való részvételt jelentene a Közös Pont-misszió tagjai számára. Minden érdeklődőt szeretettel várunk az Ifjúsági Irodán további információkkal.

Fiatal segítők a zsinati ülésen

November 26-án tartotta ülését a MRE Zsinati Elnöksége, 27-én pedig a Zsinat ülésezett. A Zsinati Iroda első alkalommal vette igénybe fiatal önkéntesek segítségét az ülések lebonyolításában. A Felhívást eljuttattuk a református felsőoktatási intézményekbe, az egyetemi gyüleke-

zetekbe, a református ifjúsági szervezetekhez, valamint megkapták a regionális református ifjúsági irodák is. Az első napon segítők Tóth Szilvia (Debrecen), Sziráki Szilvia (Székesfehérvár), Lőrinczi Hunor (Bp-teológia), Szakács Gergely (Bp-teológia) és Poros Júlia (Budapest) voltak, a második napon csatlakoztak Hegyi Zita (Budapest) és Hámori Ádám (Budapest), valamint az Ifjúsági Iroda munkatársai. A fiatalok fogadták a vendégeket, közreműködtek a zsinati anyagok kiosztásában és a könyvárúsításban, üzemeltették a ruhatárat és gondoskodtak a konyhai ellátás folyamatos működéséről. A pozitív visszajelzések miatt a jövőben is szeretnénk ezt a lehetőséget fenntartani az érdeklődők számára. A fiatal önkéntesek segítségét ezúton is köszönjük.

Önkéntes Diakóniai Év

Az Önkéntes Diakóniai Év program fiataloknak biztosít lehetőséget arra, hogy külföldön és belföldön diakóniai vagy gyülekezeti munkában egy éven keresztül a legkülönbözőbb területeken segítő munkát végezzenek. A diakóniai év tagja a European Diaconal Year Network – nek (EDYN), s partneri kapcsolata van szinte minden európai országgal. Elsősorban a protestáns egyházak támogatásával, de ökumenikus alapon működik.

A Diakóniai Év 4 alappillérre épül, ezek a személyes fejlődés elősegítése, az ökumenikus tapasztalatszerzés lehetővé tétele, a szolidaritásvállalás megtapasztalása és az interkulturális tanulás biztosítása. Erre a 4 pillérre épülnek az évente 5 alkalommal megtartott 1-1 hetes szemináriumok is, amelyek során különféle módszerek (pl. drámapedagógia, bibliodráma stb.) segítségével az önkéntesek addig megszerzett tapasztalataikra reflektálnak.

A jelentkezőket elsősorban a 18 és 25 év közötti fiatalok köréből várják, de idősebbek is pályázhatnak. Jelentkezési lapot és további információt a következő címen lehet kérni:

Református Zsinati Iroda

Önkéntes Diakóniai Év

Abonyi utca 21., 1146 Budapest

Tel: 1/460 07 06, 343 78 78, - 117 mellék

Email: onkentes.diakoniai.ev@gmx.net

www.reformatus.hu/ode

(a magyar jelentkezési lap letölthető)

Dr. Bíró Sándor

(1912-1999)

Papp Vilmos

Páratlan – ígéretes és félelmetes fordulatokban gazdag életút végén – rendkívüli összetételű gyülekezet vett búcsút a presbitérium egyik tagjától a Budapest-Kőbányai Református Egyházközség templomában. Katonatisztek, egyetemi és középiskolai tanárok, diákok, lelkészek az elhunyt szűk körű rokonsága mellett a népes helybeli gyülekezetet.

1999. október 15. délután. Éppen 45 évvel a magyar nép és Bíró Sándor életének végzetes fordulópontja után. Az egyházközség kedves, fáradhatatlanul szolgáló presbiterét búcsúztatja, aki – nyolcvan évesen is! – három egyetem diplomájával a tarsolyában is – ha kell, a templomrenoválásnál talicskát tol, ha úgy hozza az alkalom, istentiszteleti, bibliaórai szolgálatot végez, ha kell: betegeket látogat.

Miskolci csizmadia gyermekeként látta meg a napvilágot. Hatévesen félárva lett. Özvegy édesanyja neveli, majd a *miskolci Lévy József Református Gimnázium* jeles diákja. *Sárospatakon* oly kiválóan végzi teológiai tanulmányait, hogy püspöke öt éves ösztöndíjat szerez neki az *Egyesült Államokban*. Itt három éven át a *princetoni* egyetem hallgatója. Disszertációt is készít „*Az ifjúsági bűnözés okai*”-ról. Innen a Yale Egyetemre megy, ahol újabb doktori értekezést készít „Comenius sárospataki működése”-ről. Miután püspöke a sárospataki református angol kollégium vezetésére készíti fel, beiratja még a budapesti *Pázmány Péter Tudományegyetemre*. Ekkor írta harmadik disszertációját, melynek témája *Misztófalusi Kis Miklós „Aranyas Bibliája”* újszövetségi részének filológiai elemzése.

Ekkor már 30 éves és nagyszerű pedagógusi és tudományos pálya vár reá. S.A.S.-behívóval, a kassai 21. gyalogezred tábori lelkészéül kiviszik a Don-kanyarba. 2300 megsemmisülésre ítélt katona között szolgál az első vonalban. Híradó filmkockák őrzik annak emlékeztétét, hogy miként oszt úri szentvacsorát a Don partjánál néhány órával a „Pergőtűz” előtt.

A visszavonulás – vánszorgás – pokoljárás. 400 ember marad életben. A szelíd tudós lelkipásztor erélyes atyává válik. Hol a kifáradtakat hajszolja tovább a hómezőn – hogy egyáltalán hazajussanak. Hol a biztos halált jelentő pálinkás butykost veri ki a katona kezéből. Aki itt iszik, elkerülhetetlen fagyhalál vár reá... Hazaérve beosztják *Görgy Artúrról* elnevezett katonai

műszaki főiskolára hittanoktatónak és hadigondozó tisztnek. Ilyen minőségben kellene *Németországba* kísérni a 15-18 éves növendékeket – a biztos halálba. Sopron előtt hazaküldi valamennyit. A német parancsnokság egyik tisztje bosszúból pisztolymarkolattal összetöri arcsontját. Ennek következtében 65%-os hadirokkanttá minősítik.

A háború után *Soltész Elemér* tábori püspök titkára. Ámde püspökét felfüggesztik. Egy éven át a budapesti református gimnázium tanára. A nagynevű intézményt egy tollvonással elrabolják az egyháztól. Ő a Katonapolitikai Osztály hírhedt fogdájába kerül. Amikor innen kiszabadulva lelkészi szolgálatra jelentkezik, a válasz durván elutasító: „Vedd tudomásul, itt neked fű nem terem!” Mint vérbeli pedagógus, Veresegyházon kicsiny nebulókat oktat. Majd a Bólyai gimnázium tanára lesz. Ritka tanárpéldány. Magyarot, latint, angolt, matematikát, de ha kellett földrajzot is tanított. Tizennyolc éven át az ELTE Apáczai Csere János Gimnáziumának vezetőtanára és a magyar UNESCO-bizottság tagja.

Mindeközben az egyik budapesti egyházközség lelkésze – kényszerű katonai múltjára hivatkozva – kérte, ne járjon hozzájuk istentiszteletre. Ez rossz fényt vetne rájuk... Élete utolsó 15 évének öröme, hogy a kőbányai egyházközség bizalma presbitterre választotta. Valósággyal szárnyakat kapott, amikor egy 30 tagú Amerikából érkezett ifjúsági csoport segített ifjúsági otthon építésében. Ezek a 15-20 éves fiatalok lelkésznek, misszionáriusnak, diakónusnak készültek. Előbb azonban kemény próbának vetették alá őket. Nem akárki való e szolgálatokra! Munkaingükön – fiúknak, leányoknak egyformán – ez a jelmondat volt olvasható: „Get dirty for God, an lay a brick!” (Koszolódj el Istenért, s rakj egy téglát!) Ő a „Teen Missions International” (Tizenévesek Nemzetközi Missziója) tagjai között érezte otthon magát – nyolcvanévesen.

Életének főműve – Asbóth Gyula evangélikus lelkésszel közösen írt – katonai imakönyv volt. Címe ez: „Fegyverben”. 120.000 példányban osztották szét. A zubbonyzsebben hordható kis imakönyv igazolhatóan több katona életét is megmentette. Még többnek a lelkét. Minden háborús helyzetre ad segítséget elmélkedés és imádság formájában. Magány és sebesülés, éhe-

zés és más nyomorúság, a hozzátartozók miatti aggodalom, haszontalan bajtársak rosszindulata, bajtárs halála stb. A frontvonal túloldalán levő ellenség iránti tiszteletéről és a megszállott falvak lakóinak javainak védelméről is szól. (Ilyet sem azelőtt, sem azóta nem írtak!)

E sorok írója első szolgálati helyén, Bajánsenyén élt Jankó Gyula súlyosan rokkant egykori katona, presbiter. A háborút követő nehéz időkben – házkutatásoktól tartva – a konyha mennyezetébe rejtette el hazahozott imakönyvét. „Ez tartott életben” – vallotta az idős presbiter.

A vasárnap reggeli elmélkedés így kezdődik: „Vasárnap van. Ünnepi érzésekkel gondolsz haza kis családdra, ismerőseidre, egyházadra. Otthon ilyenkor harang szava szólít Isten elé. Te hiányzol a vasárnapot ünneplő gyülekezetből. Lelkileg azonban közel lehetsz hozzájuk. A harctéren mondott imádságod az ő fohászokkal együtt szárnyaljon ma is az Úr elé. A közös imádság áthidalja a távolságot és Isten előtt egymásra találnak az elszakított szívek.” Ez így igaz háborúban és békében.

Nagy Attila: *Háttal a jövőnek? Középiskolások olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata* c. könyvéről

Nemzeti téka elnevezésű, az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó közös sorozatában jelentek meg annak a vizsgálatnak az eredményei, melyet 2001 tavaszán, középfokú intézmények (szakképző, szakközép és gimnázium) tanulóinak országos mintáján végeztek. A még készülő könyvből korábbi számunkban már közöltünk egy fejezetet. (Ld.: Nagy Attila: „Légy tudatában értékeidnek!” Olvasás, nemzettudat vallásosság – középiskolásoknál = MRN, 2002. jún.) Kisvárosi diákok töltötték ki a 45 perces kérdőívet az ország keleti, nyugati és középső részén, mivel ez a települési forma képviseli reprezentatívan az országos átlagot. Az eredmények közlésekor a szerző folyamatosan visszatekint a korábban tapasztaltakra, felhívja a figyelmet az ezek alapján feltételezhető és a vágyott-képzelt uniós tagsággal járó állapot közti elmentmondásra. A hívő (református) olvasó számára különösen érdekes lehet az országos eredmények összevetése a pannonhalmi bencés és a debreceni református gimnáziummal.

Elsőként fel kell hívnunk a figyelmet egy nemrégiben, 31 országban végzett felmérésre, mely a hagyományosan bennünk élő pozitív képet magyar oktatási rendszer magas színvonaláról enyhén szólva kissé átszínezi. Matematikából 15 éves diákjaink valamivel az átlag alatt teljesítettek, olvasásból pedig a sereghajtók közé számítunk. A két adat nem véletlenül áll egymás mellett: „matematikai” problémát okozhat, ha a tanuló nincs eléggé birtokában anyanyelvének ahhoz, hogy a szöveges feladatot megértse. Gondot okoz a teljesen ismeretlen szöveg feldolgozása, mivel diákjaink felada-

ta általában kész tételek, elméletek, „megrágott” szövegek megértése, elsajátítása. (Természetesen nem tekinthető megoldásnak a NAT mostani, a lexikai tudást tendenciózusan háttérbe szorító változata.)

A tapasztalt pedagógus számára nem lehet újdonság, hogy az elmúlt évek folyamán az olvasás (az ismeretközlő/szakirodalom, de a szépirodalom olvasása is) mint szabadidős tevékenység visszaszorult, de veszített népszerűségéből a tapasztaltabbakkal való beszélgetés, a kirándulás, moziba járás, videózás is. Az olvasás visszaszorulása különösen elgondolkodtató, ha a felsőoktatásba kerülők növekvő számával vetjük össze. A könyv egy fejezete kitér az olvasás motívumainak kérdésére is, ahol azt tapasztalták, egyre kevesebben tekintik az olvasást az örömszerzés forrásának, inkább nehézküdelmet látnak benne. A szerző ezt látva felveti egy másfajta, türelmesebb, párbeszédre, csoportmunkára építő irodalomoktatás lehetőségét. Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a legjobb eredményeket nem azok produkálják, nem azok olvasnak legtöbbit, akik egyáltalán nem néznek tévét, nem használnak számítógépet, hanem akik mértéket (és minőséget) tudnak tartani ezekben a tevékenységekben. A tanár számára is adódik a lehetőség, hogy a tévénező, internetező diáknak tananyaggal kapcsolatos feladatot adjon (pl. ha a National Geographic, vagy a Spektrum adásaira gondolunk).

A vizsgálat megállapítja, hogy jelenlegi oktatási rendszerünk nem tud elég segítséget nyújtani a lemaradóknak: a társadalmi, műveltségbeli különbségeket inkább elmélyíti, a gyengébben teljesítők könyörtelesen lemorzsolódnak. A családi tényezők közül pedig

különösen az anya iskolázottsági szintje tűnik meghatározónak.

Most pedig térjünk rá a felekezeti iskolák által produkált különbségekre, természetesen nem elfelejtve, hogy az országos átlaggal, és nem fővárosi elit gimnáziumokkal vetjük őket össze! Pannonhalmán és Debrecenben a kedvelt szabadidős tevékenységek közt gyakrabban kerül elő a könyvekről való beszélgetés, mint másutt; 19-20. századi, klasszikus íróink művei jóval nagyobb népszerűségnek örvendenek. A kérdőívek a valláshoz való személyes kötődést is vizsgálták. A fiúk és a lányok válaszait külön elemezve megmutatkozik a lányok nagyobb „hitvallói készsége” mindhárom nagy felekezetenél, de érdekes módon arányaiban a református fiúk a legszemérmesebbek.

„Mit jelent az ön számára magyarnak lenni?” - hangzott az egyik kérdés, melyben talán a legnagyobb eltérések jelentkeztek. A felekezeti iskolákban kiemelten nagy százalék számára büszkeséggel, de ugyanak-

kor feladatvállalással egyenlő a magyarsághoz való tartozás. Érdekes adat, hogy országos szinten a kidolgozott azonosságtudat nagyobb fokú olvasási tevékenységgel kapcsolódik össze.

„Mit kell a gyerekeknek a szülői házban tanulniuk?” A felsorolt 16 lehetőség közül csak ötöt választhatott ki az alany. Debrecenben és Pannonhalmán a hit magától értetődően kiemelt szerepe mellett az emberismeret, a művészetek fokozott kedvelése jelent meg látványosan, háttérbe szorítva a takarékosághoz és az érvényesüléshez képest.

Mint ahogy a fentiekben láttuk (de erre már a címből is következtethetünk), Nagy Attila a jelenlegi országos eredmények alapján arra figyelmeztet, nagy változásokra lenne szükség ahhoz, hogy hazánk az Európai Unióba magasán kvalifikált, és kultúráját, hagyományait őrző polgárokkal lépjen. Felekezeti iskoláink pedagógiai gyakorlata számos ponton például szolgálhatna a vágyott „profán” cél eléréséhez is.

Európa népességgpolitikai dilemmáiról

Demény Pál

A Köznevelés, a História és néhány más lap mellékletként adja közre az Ezredforduló című magazint. Alcíme szerint: stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. A 2003. évi 4. számban jelent meg Demény Pál cikke, melyet szemlélünk.

Demény Pál az MTA külső tagja, a New Yorki székhelyű Population Council tudományos főmunkatársa, 2002. november 20-án tartott székfoglaló előadásában Európa népesedési helyzetének néhány főbb társadalmi és politikai aspektusát elemezte.

„Az elmúlt fél évszázad alatt – ami néhány kivételtől, köztük az 1990-es évek balkáni incidensétől eltekintve ritka békekorszak volt Európában – a növekedés 548 millióról 727 millióra vitte fel a kontinens össznépességét.”

Európa alatt a szerző a de Gaulle-i meghatározású kontinens javított változatát értem: az Atlanti-óceántól nemcsak az Urálig, hanem egészen az észak-ázsiai orosz területekig – vagyis egy Lisszabontól Vlagyivosztokig – terjedő Európát.

De közelebről nézve az Európára vonatkozó makrodemográfiai adatokat, a kép árnyaltabbá válik. Két jelenség érdemel különös figyelmet. Az egyik a né-

pességnövekedés ütemének gyors esése az utóbbi negyedszázad alatt. A másik a kérdés geopolitikai vetülete. Európa nem egy sziget, végtelen óceánoktól körülvéve. „Vannak szomszédai, akik a maguk demográfiai logikáját követik.”

Nézzük a kibővített, 25 országos Európai Unió (EU 25) főbb demográfiai vonásait. A régiónak 1950-ben együttesen 351 millió lakosa volt. „A mintegy 450 milliós EU 25 domináns karaktere félreérthetetlenül a legnépesebb korosztály (35-39 éves). A következő 50 évre az ENSZ előrejelzése feltételezi, hogy a termékenység a 2000-es 1,4 gyermeket jelentő mutatószámra 1,82-re emelkedik és az uniótól jövő nettó bevándorlás évi nagysága 500 ezer fő lesz, azaz valamivel több, mint 25 millió a század első felében. E népességnövelő feltételezések ellenére 2050-re az EU 25 népessége 50 millióval csökkenne.

A zsugorodó és öregedő népességű Európai Unió közvetlen déli szomszédsága élesen különböző demográfiai képet mutat. Az Indiától nyugatra fekvő mohamedán országok száma, nem számítva ide a volt Szovjetunió ma már önálló közép-ázsiai országai és a szaharai, ill. az attól délre fekvő mohamedán

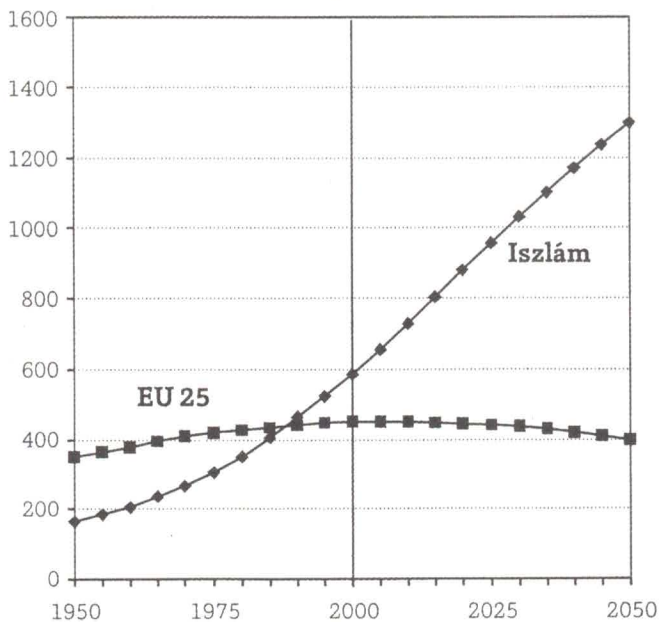

többségű fekete lakosságú országokat, történetesen szintén 25 ország. Nevezzük az így meghatározott, Pakisztántól Marokkóig terjedő országok népességét a nyugati iszlám népességének.

Az előbb meghatározott nyugati iszlám népessége 1950-ben 163 millió volt, vagyis az Európai Unió 25-jének kevesebb mint a fele: 46%-a. 2002-re, vagyis rövid 50 év alatt, ez a népesség 587 millióra, közel négyszeresére nőtt, így már 30%-kal fölülmúlta az EU 25 népességét.” 2050-re a nyugati iszlám népessége a jelenlegi tendenciák előrejelzése alapján 1,3 milliárd főre nőhet. Ez mintegy háromszorosa az EU 25 népességének.

Az alábbi ábra mutatja ezt a gyökeres demográfiai arányeltolódást az EU 25 és a nyugati iszlám országai között egy rövid évszázad leforgása alatt.

5. ábra. Az Európai Unió (EU 25) és a nyugati iszlám országok, 1950–2050
Népesség, millió

„Mi lehet erre az európai politikai válasz? Egy lehetséges és közkedvelt változat a befogott szemek és fülek politikája: az, amiről nem veszne tudomást, az nem okoz fejfájást elve alapján.

Katasztrofális és így kiszámíthatatlan hatású technikai vagy biológiai eseményektől eltekintve nincs olyan népesedési forgatókönyv, amely lényegesen megállíthatná a folyamatban lévő nagyszámú demográfiai változásokat Európa és déli hátszárja között.

A második világháború befejezése után megindult nemzetközi akcióprogramok – melyek a halandóság leszorítását célozták és nagy szerepet játszottak a költői túlzással demográfiai robbanásnak nevezett folyamat elindításában – nem ütköztek politikai ellenállásba. De ez aligha mondható el a születési ráták, azaz a népességnövekedés ütemének csökkentését célzó programjavaslatokról.

A gyors demográfiai növekedés helyenként a túlnépesedés ismérveit mutatja: némely ország gazdaságilag képtelen arra, hogy kielégítse lakossága növekvő hányadának minimális anyagi szükségleteit, azaz egyes országok képtelenek arra, hogy legalább fokozatosan felzárkózzanak a fejlett világ életszínvonalához. A túlnépesedés nemcsak alááshatja az ilyen országok belső politikai-társadalmi egyensúlyát, hanem hatásaiban túlléphet a határaikon is. Például kivándorolni kívánók és kivándorlók nagy tömegeit eredményezheti még akkor is, ha a célországok e folyamatot elfogadhatatlannak tekintik.

Az elkövetkező évtizedek termékenységi szintje nem szigorúan predesztinált. Az ENSZ bátran feltételezi, hogy a termékenység ott is, ahol ma még magas, lényegesen csökkenni fog. Mindez demográfiai rezsimváltást igényel. Ez feltételezi a gazdaság messzemenő strukturális átalakulását és egy ezzel párhuzamos gyökeres kulturális változást. Az ezt elindító tényezők közé tartozik a gazdaság nyitottsága a nemzetközi kereskedelem és tőkemozgások felé (vagyis integráció a világ gazdaságba); az oktatási rendszer nagymértékű kiterjesztése és minőségi megerősítése; a női egyenlőség megvalósítása.”

A szerző cikkében még hosszabban elemzi a kulturális változások lehetséges összetevőit. „Goethe és Proust exportja ilyen szempontból sajnos kevésbé hatásos, mint a televíziós szappanoperák, hollywoodi filmek és a gyorskiszolgáló éttermek terjedése. Ez utóbbiak, demokratikus politikai receptek népszerűsítésével kombinálva hatékonyabbak, mint a családtervezés közvetlen propagandája. Ha vannak a kulturális befolyásnak ennél elegánsabb és hathatósabb formái, Európának nagy szerepe lehetne ezek kidolgozásában...”

A cikk az Ezredforduló 2003. 4. számában olvasható.

A gyermek joga – a jó hírre

A hit- és erkölcsstan tanterv kritikai elemzése az 5 év tapasztalatai alapján

Bodó Sára

A Magyarországi Református Egyház Zsinata által elfogadott hit- és erkölcsstan-oktatási tanterv 5 éves tapasztalatait feldolgozó értekezleten nehéz eldönteni, hogy milyen is legyen az a kritikai elemzés, amelyre felkértek. A tanterv kész, keresztyűl jutott azokon a legalizálási fórumokon, amelyek mostanra előírták használatát, s elkészültek a hittankönyvek is. Mit, s főleg milyen céllal lehet most bármilyen kritikai elemzést megfogalmazni?

Az első szó mindenképpen és jogosan a tiszteleté. Aligha vonhatja kétségbe bárki is, hogy ami az elmúlt években történt, az a hitoktatás területén is ritkán történik meg. Jó néhány szakember, teológus és pedagógus vetette latba teljes szakmaiságát, hitét és felkészültségét, hogy a református egyház szembe nézhessen azzal a kihívással, amellyel szembekerült. Minden iskolai évfolyamot számba véve kellett központi tantervet készíteni, ennek alapján tankönyveket, feladatgyűjteményeket, tanári segédkönyveket írni. Mostanra elmondhatjuk, hogy rendelkezésünkre állnak a szükséges kiadványok, tervezetten, átgondoltan lehet hitoktatást, vallásoktatást végezni. Sok minden történt – nagyon sok minden!

Ha most az az összejövétel célja, hogy megköszönjük e munkatársaknak a valóban áldozatos munkáját – örömmel társulok, mondom, és az egyik könyv szerzőjeként elfogadom a köszönetet.

Ha az a cél, hogy legyen ugyan elemzés, de ez leginkább a magunk jóérzése, megnyugtatása érdekében történjen – akkor jobb, ha megmaradunk a köszönetnél, és aztán hazamegyünk. Kérdés, hogy miért vagyunk itt?

Abban reménykedem, vesszük annyira komolyan egymás munkáját, tiszteljük annyira egymás szakmaiságát, hogy nyíltan merünk beszélni olyan tapasztalatról is, amelyek e nagy teljesítményben is változtatást kívánnak, amelyek azt sugallják, hogy nagyszerű munkát végeztünk, de lehet még jobbat is; elkövettünk hibákat, s úgy tisztességes, hogy azokat legalább tudatosítjuk, és lehetőség szerint kijavítjuk. Most csak három szempontból szeretnék röviden szólni:

1. A tanterv formai struktúrája

Egy ilyen – teljes társadalmat átható változások – után megjelenő tantervnek egyértelmű feladata, hogy

tudja körülírni, elemezni, értelmezni azt a társadalmi, egyházi, sőt közoktatási helyzetet, összefüggésrendszert, amelyben szeretne elérni a gyerekekhez, fiatalokhoz. A tanterv az *Általános megjegyzésekben* megfogalmazza ugyan a hitoktatás célját, tartalmát, szervezeti rendjét, eszközeit és követelményeit – de ezeket oly mértékben általánosan teszi, hogy ezzel érzésem szerint nem nyújt igazi segítséget a felhasználóknak.

Például a *hittanoktatás célját* így fogalmazza meg: az evangélium hirdetése, amellyel Jézus szavának engedelmeskedünk. Ez természetesen így igaz, de nem kelle-e ezt a célmeghatározást egy kicsit konkrétan, az adott helyzetre jobban alkalmazni? Evangéliumot hirdethetünk úgy is, hogy az órákon prédikálunk, csak beszélünk-beszélünk, s elvárjuk, hogy a gyerekek áhítatosan figyeljenek, majd visszamondják azt az „evangéliumot”, amit meghirdettünk. S evangéliumot lehet hirdetni úgy is, hogy sokkal jobban figyelünk a gyerekek világára, aktuális élethelyzetére, társadalmi-szociális meghatározottságára, s ebben keressük meg az evangélium útját. Ekkor nagyon is számít, hogy a vallásoktatás érintette mitől szenved, mivel küzd, milyen kérdései, sőt kétségei vannak, hogy az evangéliumot képviselve segíthessünk neki eligazodni saját világában. Ebben az esetben valószínűleg sokkal kevesebbet beszélünk, de sokkal jobban megismerjük gyermek és fiatal embertársainkat.

A cél megfogalmazásában nagyon is figyelemmel kellene lenni arra a közoktatásban nyilvánvaló helyzetre, amely oly mértékben a *kognitív teljesítményre* teszi a hangsúlyt, hogy az affektív oldal, az érzelmi világ és a gyakorlati készségek, az alkalmazhatóságban való jártasság jelentősen elhanyagolódik. Márpedig a gyerekek (és a pedagógusok) mentális állapota egyre sérülékenyebb. Az egyszerűbb képességű gyerekek nagyon hamar megtanulják a lemaradás, a kudarc élményét, olykor még az „úgysem lesz belőle semmi” ítéletét is, sajnos még a vallásoktatásban is. Persze, nem is igazán a kudarcra van baj, hanem azzal, ha ezek nem kapnak valódi segítséget a pozitív megküzdési stratégiák elsajátításában.

Kell-e nagyobb mentálhigiénés prevenció, mint a vallásoktatás, amelyben központi célunk az evangélium hirdetése? Félreértés ne essék: nagyon fontos, hogy

tudatos legyen a felnövekvő nemzedék Istenről szóló gondolkodása, s ehhez szükség van szó szerint tananyagra is. De ha annak az elsajátítása többnyire csak pusztá reprodukciót jelent, akkor ez a tanulás nem az életnek, hanem sokkal inkább a tanári értékelésnek szól. Mégis, a legtöbbször mintha egyszerű kognitív teljesítményeket várnánk tanítványainktól, amelyhez hozzákapszoljuk a „hiszed-e” követelményét! Nem tartom véletlennek, hogy nem nagyon tudunk mit kezdeni a lázadó serdülőkkel, a kétségeket megfogalmazókkal, az unatkozókval, s még kevésbé tudunk mit kezdeni a sérült, a depressziós, a szorongásos zavarokkal küzdő, a testileg vagy szellemileg akadályozott gyerekekkel.

Érzésem szerint a tanterv ismeretközpontúságát igazolja az is, hogy az általános megjegyzésekben a *követelmények* között első helyen az ismeret, az eligazodás, a rendszeres bibliaolvasás szerepel, s csak második helyen az Isten iránti bizalom légkörének a kialakítása. De hogy lesz rendszeres bibliaolvasó ember abból, akiben nincs bizalom, mert talán még a vallásoktatója sem győzte meg arról, hogy bizalomképes gyerek vagy fiatal? Ha azt hiszi, mert éreztetjük vele, hogy Isten is csak akkor fog benne bízni, ha előbb bebizonyítja, hogy érdemes erre a bizalomra?

Ez a tanterv ugyan négyféle oktatási helyszínhez készült, az összbenyomás mégis az, hogy elsősorban az egyházi iskolák által oktatott bibliaismerethez, egyházismerethez, hitvallásismerethez, dogmatikai és etikai ismerethez készült. Ez pedig elkerülhetetlenül osztályzást, értékelést kíván – figyelmen kívül hagyva a fellépő ellentmondásokat, amelyek pedig elkerülhetőek lennének, ha sokrétűbb és gazdagabb kontextust jelenítenének meg a nevelési célok.

2. A tantervi programok

Az éves programok összeállításában felismerhető az építkezés tudatos szándéka, mégis érezhető a közös munka hiánya. Valóban ilyen hihetetlen mennyiségű információt akartunk volna átadni, ha a szerzőknek egymással is egyességre kellett volna jutnunk? Nem számoltam meg minden könyv leckéjét, de aligha van olyan program, amelyben 50-nél kevesebb az új anyagot feldolgozó óra. Ez minden esetben *több mint 50 új történetet* (esetleg újra ismételt történetet), 50-nél több eseményt, információt jelent. S hiába van megjelölve a minimum követelmény, a végeredmény mégis az, hogy mind felezetten, mind teljesen, de az új anyag uralja a tanévet. Ez egyébként nem lenne nagy baj, ha közben mód lenne az alapos átbeszélésre, a nézetek ütközteté-

sére, az árnyalt, sokoldalú feldolgozásra, az affektív és pragmatikus célok megközelítésére, sőt, az önismeret mélyebb megélésére. Újra csak el kell kerülnünk a félreértést: nem az lenne a cél, hogy a hittanórán folyton a gyerekek lelkét ápoljuk, jó élményű klubfoglalkozássá degradáljuk a vallásoktatás egyedül álló lehetőségét, hanem arról, hogy az Isten iránti bizalom nem születik pusztá ismereti úton. Ahhoz sok-sok kérdés, beszélgetés, őszinte figyelem, támogatás, kölcsönösség, kommunikációs stratégiák megtanulása és megtanítása szükséges. Kapcsolatra csak kapcsolatban lehet segíteni. A tapasztalat azt mutatja, hogy nincs elegendő előkészítő óra, nagyon kevés a külön feldolgozó óra, nagyon kevés a „kibeszélgetősi” lehetőség, mert „haladni kell az anyaggal”. Erre csak a Heidelbergi Káté kérdését idézhetem: „mi hasznom van belőle?”

Nem csak az anyag sok, hanem a felépítés is nagyon nehéz. Meglehetősen sok olyan történet, információ jelenik meg, amelyek egyszerűen nem alkalmasak az adott korosztály tanítására. Korczakra hivatkozva, a gyermeknek joga van a tiszteletre, méltóságának védelmére, a jó hírre, s ezért nekünk nincs jogunk arra, hogy benne megterhelő félelmeket keltsünk, riogassunk, önértékelését megtépázzuk, benne a tökéletlen, engedetlen embert lássuk, akinek előbb teljesíteni, jól viselkedni kell ahhoz, hogy „hitéről” meggyőződünk. Alsó tagozatban feldolgozhatatlannak tartom az ítéletes történeteket, Izsák feláldozásának a történetét, a sok halálos történetet, felső tagozatban túl nehéznek tartom a barmeni hitvallás és az 56-os hitvalló nyilatkozat tanítását.

A családok rendszerszemléletű megközelítése elmondja, hogy életlátás, életszemlélet csak kölcsönös kapcsolati viszonyban, kölcsönös gondolatcserében, kölcsönös vitában, az érvek küzdelmében formálódik. Aki beszélgetett már nagyon mélyeket és jókat gyerekekkel, fiatalokkal, meglepődik, hogy milyen éleslátók, s mennyire megmérnek mindent, amit mondunk. Mégis ritkán kérdeznek. Pedig sokkal fontosabb, hogy megtanítsuk őket kérdezni, mintsem mindenre a saját válaszunkat ráhúzni.

Ha nem élhető az, amit a hitoktatásban közvetítünk, nem lesz belőle élet. Akkor csak egy illuzórikus világot vázolunk fel, amiben nagyon jó lehetne élni, de ahova valójában úgylis lehetetlen bejutni.

Egy vallástanár szakos hallgató átnézte az egyik – egyébként igen színvonalas – hittankönyvet abból a szempontból, hogy hányszor szerepel benne az elvárás, a felhívás a kötelességre, illetve, hogy „bűnös vagy”, és

a bűn büntetést kíván, s hányszor az Isten elfogadó szeretete, bizalma az emberben. Az arány $\frac{3}{4}$ -ed az $\frac{1}{4}$ -edhez a „bűnös vagy” javára. Azt hiszem, újra kell gondolni azt a programot, amely erre az eredményre vezet.

Személy szerint hiányolom az egyházi évhez való szorosabb kapcsolódást, hiszen az ünnepek olyan tartalmi és spirituális töltést adnak a keresztyén életnek, aminek sokkal nagyobb jelentősége lehetne a hitoktatásban.

3. Hiányzik a tantervből az egységes szemlélet.

Talán az volt a baj, hogy nem munkacsoport készítette. Egy ilyen program összeállításánál még a vitának is értelme van, hiszen nem gondolkodunk mindenről egyformán, még a hitünk sem egyforma, de talán többféle szempont érvényesülhetett volna, ha nem egymástól elszigetelten dolgozunk.

Sőt: hollandiai és németországi tapasztalataim arról győztek meg, hogy egy jó hittankönyvhöz a legtöbbször nem elég egy ember, hanem munkacsoport kell hozzá. Kifejezetten jól tesz, ha a teológusok, lelkészek mellett jelen lehetnek pedagógusok, pszichológusok,

művészetekhez értő szakemberek, esetleg nyelvészek is a munkában. Egy könyvet legalább 3-4 személynek kellene megírnia. A tankönyvírásnak olyan sokrétű szakmai feltétele van (szerkesztés, megfogalmazási mód, illusztráció, feladatmegfogalmazás), amelyek nagyon is befolyásolják a könyv tartalmát és használhatóságát. Ha célunk, hogy a tanterv és a kapcsolódó könyvek még használhatóbbak legyenek, érdemes lenne egy ilyen munkacsoport kontrollját és javaslatát kérni!

Mint az egyik könyv szerzőjének, talán elhiszik nekem, hogy a megfogalmazott kritikai észrevételek nem a bántás, hanem a még jobbra törekvés szándékával fogalmazódott meg. Most idő sincs arra, hogy minden szempontra figyelő, részletes és alapos elemzés hangozzék el a tantervről és a tankönyvekről. Az elhangzott néhány gondolatban nagyon is meghatározó volt a könyvírásban és a vallásoktatásban átélt saját élmény- és tapasztalati világ, de amely aligha általánosítható minden vonatkozásban.

(Elhangzott 2003. október 10-én, a Református Pedagógiai Intézet szakmai konferenciáján.)

„Eltérő nevelési igény a református óvodákban és általános iskolákban”

A konferencia tapasztalatai

Maruzsenszki Ernesztina

Református Pedagógiai Szakszolgálat és a MRE Zsinat Iskolaügyi Osztálya 2003. november 21.-én országos konferenciát szervezett az „Eltérő nevelési igény a református óvodákban és általános iskolákban” témakörében. Budapesten a MRE Zsinat épületében rendezhetünk meg a konferenciát, ahol 120 résztvevőt regisztráltunk.

Ezúttal is szeretnénk köszönetet mondani, hogy lehetőséget kaptunk a Zsinat helyiség, és tárgyi feltételeinek használatára. A Pedagógiai Intézet, valamint az Iskolaügyi Osztály munkatársainak viszont köszönjük a hatékony, munkaidőn túl is biztosított segítséget.

A konferencia vendégelőadói voltak Hollandiából:

- Az OGO alapítvány kuratórium elnöke: Dick van Meuwen. Az elnök úr által képviselt alapítvány feladata, hogy támogassa a Kelet-Európai országok közoktatásának fejlesztését.

- A Holland Pedagógiai Intézet egyházi oktatásért felelős vezetője Teerds úr előadásában bemutatta, hogyan működik Hollandiában az eltérő nevelési igénnyel tanuló gyermekek közoktatási ellátása. Teerds úr még részt vett a szülők szekciójának ülésén, és nagyon tanulságosnak ítélte az ott tapasztaltakat.

A holland előadókon kívül a plenáris rész előadói voltak még:

- Báthory Zsuzsanna. Ő a közoktatási törvény szövegéből mutatta be az eltérő nevelési igénnyel tanuló gyermekek lehetőségeit.

- Fazekasné Fenyvesi Margit, definiálta az eltérő nevelési igény kérdéskörét és bemutatta a differenciál diagnosztikai hátteret.

- Maruzsenszki Erna bemutatta azokat a szolgáltatásokat, amelyeket a Református Pedagógiai Szakszolgálat biztosít a református fenntartásban működő közoktatási intézmények számára.

A konferencia jelentős része három szekcióban zajlott:

A szülők szekciója „kerekasztal” beszélgetésszerűen szerveződött. A moderátorok Ádám Zsuzsanna és Keresztes Anikó lehetőséget biztosítottak a szülőknek arra, hogy megfogalmazzák gondolataikat, hogy megtudják: hogyan lehet tanulási zavarral eljutni gimnáziumba, milyen körülményekkel és érzésekkel kell harcolniuk, az átlagtól eltérő tanulási készségekkel tanuló gyermekeknek. Ebben segítségükre volt Sivic Mária kiskunhalasi gimnazista a Szilády Áron Református Gimnáziumból. Dr. Köpf Lászlóné a budapesti Öveges József Szakmunkásképző, Szakközépiskola és Gimnázium igazgatónője, bemutatta azt a lehetőséget, amelyet iskolája biztosít, a dyslexiás fiatalok számára létrehozott külön osztályokban.

A pedagógusoknak tervezett szekcióban, a rendelkezésre álló időkeret igen szűkösnek bizonyult a tervezett információk átadására, hasonlóan, ahogy az a magyarországi közoktatásban zajló folyamatokra is jellemző. A résztvevők között voltak fejlesztőpedagógusok, gyógypedagógusok, ők érdeklődve hallgatták, amint Molnárné Ditzendy Judit fejlesztőpedagógus és szociálpedagógus, valamint Tóth Ildikó gyógypedagógus és fejlesztőpedagógus bemutatták a Gubanc Kecskeméti Fejlesztő Pedagógus Egyesületet, a fejlesztőpedagógus és a pedagógusok együttműködésének lehetőségeit Kecskemét városában. A református közoktatási rendszerből a Tiszakécskei Református Általános Iskola fejlesztőpedagógusa és gyógypedagógusa, Verebély Pálné, valamint Tóthné Bogán Ilona tanítónő hoztak példát a jól funkcionáló együttműködésre. A Betlehem Református Óvoda vezetője, Várady Gáborné foglalkozott előadásában az óvodákban fellelhető kérdésekkel. A szekció munkáját Sivic Aranka és Bécsi Hajnalka, az RPSZ munkatársai irányították.

A szekcióban résztvevő érdeklődők tükrözték azt a sokrétűséget, amely fellelhető a református közoktatási intézményekben, a pedagógusok felvállalási szándékával valamint információtárával kapcsolatban. A pedagógusok számára az eltérő oktatási-nevelési igénnyel kapcsolatos nyomasztó kérdésekre többségében elvi válaszok fogalmazódtak meg, melyek sajnos nehezen mobilizálhatóak az osztályteremben. A konkrétabb tennivalókról és lehetőségekről további információkat várnak a református közoktatásban tevékenykedő pedagógusok.

A fenntartók és közoktatási intézmény vezetők szekciójában bemutatásra került egy létező református általános iskola az eltérő nevelési igény szemszögéből. Az iskola, a résztvevők nyilatkozatai alapján, reprezentálja egy vidéki város református iskolájában, az eltérő nevelési igénnyel tanuló diákok létszámát és a tanulási nehézségeket, eredményező okokat.

Az iskola adatai:

osztály	tanulók száma	magántanuló
1	2	-
2	4	1
3	3	-
4	6	-
5	5	-
6	7	-
7	6	-
8	3	-
összesen	36	-

1 táblázat: Eltérő nevelési igényű tanulók osztályonkénti száma

Dyslexia – dysgraphia	9
Iskolai képességek kevert zavara	8
Tanulásban akadályozott (régábban: enyhe. ért. fogy.)	5
Kevert specifikus fejlődési zavar	3
Tanulási zavar veszélyeztetettség	3
Dyslexia – dycalculia	3
Dyscalculia	2
Dysgraphia	1
Súlyos aktivitás és figyelem zavar	1
Dyslexia - grafomotoros gyengeség	1
összesen	36

2. táblázat: Eltérő nevelési igény okai az iskolában

A szekcióülés résztvevőinek nagy többsége alá-támasztotta Hegedűs Béla, a Tiszakécskei Református Kollégium Általános Iskolája, lelkész-igazgatójának véleményét és tapasztalatát: a református közoktatási intézmények elismertségét, növeli az eltérő nevelési igényű gyermekek nyilvánosan is felvállalt jelenléte, amit igazol a tanulói létszám, valamint a **hatékonyan oktatható** gyermeklétszám növekedése is.

A gazdálkodással kapcsolatos kérdésről a szekció úgy foglalt állást, hogy a református pedagógia nem a gazdasági gyarapodást hivatott közvetíteni. Szikszai György, a Makói Református Általános Iskola névadója, diákkorában többször állt az iskolavezetés dorgáló tekintetének keresztútjában beilleszkedési nehézségei miatt, mégis emlékezésre és az utókor tiszteletére méltó reformátusként emlegetjük ma. Tehát számíthatunk arra, hogy a hagyományos református pedagógia elveinek tiszteletben tartása és a korszerű pedagógiai eszköztár ötvözése, ma is tudja kezelni a tanulási és viselkedési követelményeinkkel küszködő gyermekek problémáit, ezáltal növelve és gazdagítva társadalmunkat; valamint arra, hogy általuk is bizonyítható a református oktatás nélkülözhetetlensége országunkban.

A szükséges többlet pedagógiai ellátást a Református Pedagógiai Szakszolgálat képes biztosítani minden református fenntartásban működő közoktatási intézmény számára. A továbbiakban mindehhez szükség lesz egy közoktatási megállapodás, tervezetének kidolgozására. A megállapodásban a programhatékonyra irányuló gazdálkodási stratégián kívül, meg kell fogalmazni a szakmai ellátás rendszerességét, hogy az ellátásra kompetens szakemberek heti legkevesebb 5-órán vehessenek részt minden óvodánk, illetve iskolánk munkájában. Az RPSZ a szekcióülésen vállalta, hogy a közoktatási megállapodás tervezetét eljuttatja a református közoktatási intézmények vezetőinek.

A konferencia célja volt megfogalmazni az eltérő nevelési igényű gyermekek helyét a református közoktatásban, de az ezzel kapcsolatos teendőket mégsem tudtuk megfogalmazni teljes egészében, viszont az RPSZ továbbra is feladatának tartja az eltérő nevelési igénnyel felnövő gyermekek érdekeinek képviselését. Ezért a témában érintetteknek az RPSZ szeretné biztosítani a lehető legmegfelelőbb szakmai támaszt, hogy a rájuk tartozó felelőséggel hozzassák meg döntéseiket úgy a szülők, a pedagógusok és a református közoktatás intézményeinek vezetői, mint a fenntartásért felelős egyházi vezetők.

A konferencia résztvevői lehetőséget kaptak arra, hogy november 22-én szervezeten Kiskunhalasra látogassanak, az RPSZ székhelyére. A lehetőséget a dévaványai Szügyi D. Református Általános iskola három képviselője és a Hollandiából érkezett előadók használták ki. Ők az RPSZ munkáján kívül a Kiskunhalasi református egyházközség fenntartásában működő Fogvatékos Gyermekek Gondozóháza a **Gyermekház** tevékenységébe is bepillanthattak.

A kétnapos rendezvényről eddig csak pozitív visszajelzéseket kaptunk. A holland vendégek felajánlották, hogy a képviselt alapítvány kuratóriumának előterjesztik támogatási igényünket egy holland szakmai út megvalósításához, hogy az RPSZ munkatársai, valamint a református közoktatási intézmények képviselői megtapasztalhassák a holland közoktatás által biztosított integrációs oktatási elveket, és a gyakorlat működését.

Az RPSZ és az Iskolaügyi osztályunk munkatársai ezúton szeretnék megköszönni a majosházi Református Általános Iskola lelkész-igazgatójának, Thuróczy Istvánnak a szervezett utazásra biztosított mikrobuszt, valamint támogató jelenlétét a konferencián. Együttal köszönjük a konferencián résztvevő fordítók szimultán fordítását, különösképpen azt, hogy hivatástudatukkal hozzájárultak a nem verbális kommunikációs akadályok leküzdéséhez is.

Az RPSZ és az Iskolaügyi osztályunk munkatársai ezúton szeretnék megköszönni a majosházi Református Általános Iskola lelkész-igazgatójának, Thuróczy Istvánnak a szervezett utazásra biztosított mikrobuszt, valamint támogató jelenlétét a konferencián. Együttal köszönjük a konferencián résztvevő fordítók szimultán fordítását, különösképpen azt, hogy hivatástudatukkal hozzájárultak a nem verbális kommunikációs akadályok leküzdéséhez is.

Hager Ritta: Variációk az élethez III.

ELISMERTSÉG, DIAKÓNIA ÉS GAZDÁLKODÁS

A református iskola elismertségét rontják vagy növelik
a tanulási zavarral küszködő gyermekek?

Vagy miért éri meg?

Hegedűs Béla

Vitaindító az Eltérő nevelési igény a református óvodákban és általános iskolákban konferencia III. szekciójában.
A szekció témája: Erkölcsi dilemmák, gazdasági kételyek, szervezési kérdések.

Az iskolánk – akkor még csak Református Általános Iskola – 1993. szeptember 1-jén kezdte meg újra, mint református iskola a működését a kis városban. Igen nagy öröm volt, hogy visszakaptuk a feladatot és taníthatunk, oktathatunk az iskolai formában. Az indulásra készülve próbáltuk felmérni a lehetőségeket, meghatározni a rövid- és hosszútávú létszámlehetőségünket és –talán akkor még „nagy” szónak tűnt – az intézmény arculatának meghatározását. Ekkor került elének az a szülői probléma, hogy gyermekük küszködik, nehezen megy a tanulás, nem tudja úgy felvenni a lendületet, mint a többi gyermek, de ők nem akarják a Speciális Iskolába íratni, átvenni gyermeküket, hanem ők segítséget itt várnak. A pedagógiába mélyen akkor még nem ástam bele magamat, de talán a hitbeli érzékenységet megérintette az akkor még néhány szülőnek az igénye, és elkezdtem keresni és érdeklődni, felmérni és utána olvasni, nyitottan szemlélni és szívbe zárni a lehetőséget. Az országos gyakorlatot nem ismerve, a kezdet kezdetén láttam, hogy a helyi gyakorlaton változtatni kell. Elfogadva a szülők kérését, aggodalmát, szakembert és megoldást kezdtem el keresni. Így az első tanévünket már úgy kezdhettük el, hogy volt egy pedagógusunk, aki foglalkozott a problémákkal, zavarokkal küszködő diákjainkkal. Ez a foglalkozás akkor a fenntartó részéről **DIAKÓNIA** volt. A segítés jó szándéka, a fel került lehetőség jó kihasználása.

Nehéz volt indulni, mert ellenállás azért volt.

Volt a pedagógusok részéről, hiszen az osztályközösségben is plusz munkát, törődést jelentett az ilyen gyermek, akit talán egyszerűbb volt lepasszolni és nem még plusz energiát, fektetni bele. Nem volt elegendő a felzárkóztatáshoz a fejlesztő pedagógus munkája, hanem egy egész közösség összetett szeretetére, megértésére támogatására volt szükség.

Volt a szülők részéről, hiszen sokan úgy gondolták, hogy a „plusz” odafigyelés miatt az ő gyermekükre jut kevesebb idő, a törődés az ő gyermekük lehetőségét rövidíti meg.

Ami meglepő, volt *ellenállás a gyermekek*, az osztály részéről is, hiszen érezték, azzal valóban másképpen kezdenek el foglalkozni.

Mindezek mellett nehéz volt koordinálni, hogy a két pedagógus feladata és lehetősége jól rajzolódjon ki és nyilvánvalóvá váljon, hogy itt nem korrepetálásról van szó, hanem fejlesztésről, plusz munkáról, hiány pótlásáról, de nem úgy, hogy amit órán nem tudott elvégezni azt az egyéni foglalkozással pótolni lehet.

Ezekkel a fenntartásokkal indult el a fejlesztő munka.

Tudtuk azt is – nem bántva meg más református iskolákat – hogy nekünk nem lehet „válogatni”, hiszen körzeti iskola vagyunk. Egy településrészt el kell látnunk. Másrészt: általános iskolai szinten hiányt pótolunk, erkölcsileg, nevelésben többet kínálunk fel – a szülők ezt várták el – akkor el kellett fogadnunk, hogy sokan próbálkoznak bejutni hozzánk. A „sokan” kérdéssel a harmadik, negyedik esztendőben kellett szembe néznünk. Hiszen ezalatt a városban és a térségben híre ment, hogy van egy iskola Tiszakécskén ahol a „másképpen” néznek a gyermekekre. Nem utálják ki az osztályból, mert valami baja van a tanulóval, nem lökik el maguktól, hanem foglalkoznak vele. A szülők felvállalták gyermekük problémáját és nemcsak az első osztályos beiratkozásokkal szaporodott iskolánk létszáma, hanem jöttek akkor, amikor a mélyvízben, a tanulás mélyvizében kiderült itt segítség kellene.

Volt, aki időben meglátta a változás lehetőségét volt, aki később. Így lettek fejlesztésre szoruló gyermekeink a szomszédos településekről vállalva az utazás nehézségeit is, csak legyen siker élménye a gyermeknek. **ELISMERTSÉG?**

Talán igen, hogy valamit, amit magával hordozott a kilencvenes évek oktatáspolitikája és ezt felismertük, vagy csak egy kis hitbeli érzékenység, vagy egyszerűen segíteni kell? Nehéz volt ezt akkor is és most is meghatározni. Annyi a kezdet kezdetén világos lett, hogy a körülöttünk lévő intézmények – önkormányzati – is szembe kerültek ezzel a kérdéssel, és talán nehezítette nekik, hogy mi ezt

felvállaltuk. Voltak olyanok, akik a számukra legegyszerűbbet választották és átpasszolták a gyermeket – „*Csináljatok vele ti valamit!*”. Voltak, akik ferdeszemmel néztek reánk – „*Elveszitek a diákjainkat!*” „*Elszábítjátok a szülőket tőlünk!*” Amikor az évek múlásával a gyermekekben eredményt tudtunk felmutatni, akkor pedig: „*Ezt mi is meg tudjuk tenni!*”.

Elismertség vagy verseny? Jó irányú verseny indult el a gyermekek érdekében és ez nem volt és nem lett rossz. Természetesen ennek a feladatnak a felvállalása a fenntartó felé kötelezettségekkel járt. Nem volt elegendő egy státusz létrehozása. Fontos volt a pedagógusok és a szülők előtt az elfogadtatása is annak a pedagógusnak, aki fejleszt. Aki a saját bőrén, munkáján tapasztalta ennek eredményét, eredményességét, könnyebb volt. De aki csak azt látta, hogy a kolléga egy – két gyermekkel foglalkozik egyszerre, ő pedig húsz gyermekkel, az lázadni kezdett.

Nem volt elegendő az alkalmas személy, tárgyi feltételek is kellett. Speciális feladathoz speciális felszereltség. Némely az iskola átvételével adott volt, másokat folyamatosan be kellett szerezni, itt is „fejlesztetni” kellett. Természetesen a **GAZDÁLKODÁS** is lehetőségeket kapott, mert azoknak a gyermekeknek, akiknek „papírjuk” volt, hogy fejlesztésre szorulnak, járt utánuk a kiegészítő normatíva. Ez az összeg soha nem volt annyi, hogy minden munkát, feladatot lefedjen. Mint fenntartó úgy éreztem, hogy ez oly feladat, amelyet gazdálkodási oldalról nem szabad megközelíteni. Nem lesz anyagi értelemben nézve gazdaságos soha sem. Itt másról van szó! Felvállalni azt a gyermeket, akinek most szüksége van segítségre, és majd az eredmény, a fejlesztés meghozza a maga „gazdaságosságát”.

Anyagi elismertségből, ezen át biztos előbbre jutást várva nem szabad elkezdni a fejlesztő pedagógiai munkát egy-egy intézményben. Fejlesztünk minden tanítási óránkon, de ilyen mértékű plusz munkát odaszánással lehet megvalósítani.

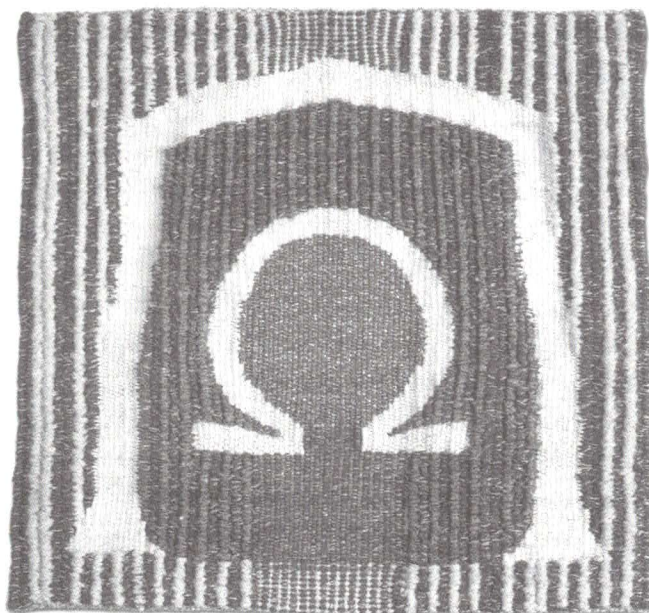
Tíz éve végezzük a munkát. Nem bántam meg, hogy elkezdtuk, hogy felvállaltuk ezt a nehéz, de szép feladatot. Nagyon örülök annak, amikor egy, egy már „lemondásra” ítélt gyermekből kibuggyan a vágy, az akarás, és megrázza magát, és utoléri a társait, levetve a tanulás zavarait. Amikor egyre bátrabban vállal feladatot az osztálytanító ebben a munkában, és már nemcsak a fejlesztő pedagógus megfeszített munkájára van szükség, hanem a közösségben természetes lesz újra, hogy egymás mellett tanulunk, akkor is, ha másabbak vagyunk. Lett elismertsége is az iskolánknak – nem le-

het tagadni – ebből, hogy mi ezt a munkát felvállaltuk. A gyermekeink számából ez jól kitűnik. Hiszen amikor átvettük az általános iskolát 234 diákunk volt, most az 1-8 évfolyamon meghaladjuk az engedélyezett 300 főt, az összlétszámunk 379. A szülők bátran hozzák és bízzák reánk gyermekeiket. Szinte elvárják, hogy foglalkozzunk velük. tesszük ezt, mert szeretnénk nevelni, tanítani, oktatni úgy, hogy szeretet kisugározzon az intézmény falain túl is. A mi esetünkben az iskolánk elismertségét nem rontották, hanem megbecsülték, elfogadták azért, hogy ezt a szolgálatot felvállaltuk. Haszna hit és erkölcs terén volt, mind a mai napig, ha komolyan vesszük a munkát és annak elvégzését – a kiegészítő normatívát is használva – gazdasági szempontból nem biztos, hogy megéri, de mégis fel kell vállalni.

Én őszintén ajánlom ezt mindenkinek, hogy vállalja fel, és amikor megéri a gyermek mosolyában, tekintetében, hogy ez nekem is sikerült, átjutottam egy mélypontra rögtön **EREDMÉNYES** lesz a felvállalt munka.

Nagyon nagy megtiszteltetésnek vettem a felkérést a konferencián való szolgálatra. Akkor, amikor ezt a vitaindítót elvállaltam, még nem tudtam, hogy nem várt egyházi feladataim megakadályoznak abban, hogy személyesen részt vegyek a konferencián. Ezért most elnézést kérek, de véleményemet, érzéseimet papírra vettem, és kérem, fogadják ezt el tőlem.

Ha kérdések merülnek fel, esetleg szervezési segítségre lenne szükség, szívesen állok én magam is, de iskolánk is mindenki segítségére.

Hager Ritta: Variációk az élethez I.

A kétszintű érettségiről

Márkus Gábor

Lehet-e több éven át egy tucatnyi tárgyból érettségizni?

Az új érettségi vizsgarendszer korlátlan alkalmat biztosít az érettségi vizsga bővítésére 26 közszereti, 21 szakmai előkészítő tantárgyból, 14 nemzetiségi tárgyból, 6 célnyelvi civilizációs tárgyból, 6 művészeti tárgyból és 3 felekezeti hit- és erkölcsstanból (ez az aktuális állapot).

Áttekintésünk első részében főként lapunk azon olvasóit szeretnénk tájékoztatni, akik nem középiskolában tanítanak.

2005-től új érettségi rendszert vezetnek be a magyar közoktatásban. Ennek kidolgozása 1996 óta zajlik. Az egyes tantárgyak általános követelményei 2000. óta ismertek, a részletes követelményeket 2002. tavasza óta teszik közzé.

A vizsga lényege, hogy a vizsgázó a saját belátása szerint választja meg, hogy a középiskolai törzsanyagra épülő középszintű érettségi vizsgát, vagy egy mélyebb tudást igénylő emelt szintű vizsgát tesz le. A középiskolás diák először két évvel a vizsga előtt nyilatkozik arról, hogy milyen szintű felkészítést szeretne. Az iskolák pedagógiai programja határozza meg, hogy az iskola a kötelező vizsgatárgyakon túl mely tantárgyakból biztosít középszintű ill. emelt szintű felkészítést. Lényeges, hogy a vizsgázó a vizsgára jelentkezéskor szabadon dönt arról, hogy milyen szinten teszi le a vizsgát. Vagyis ha valaki két éven át emelt szintű érettségi felkészítésben vett részt matematikából, jelentkezhet és vizsgázhat középszinten.

Az eddigi három helyett rövidesen hét vizsgafajtát ismerünk. A **rendes érettségi vizsga** a tanulmányokat lezáró vizsga, mely feljogosít a felsőfokú tanulmányok megkezdésére, vagy az érettségi vizsga letételéhez kötött munkakörök betöltésére. E vizsgát öt tantárgyból kell sikeresen teljesíteni.

A **javító** és a **pótló** érettségi vizsga eddig is ismert vizsgafajta. Újdonság az előrehozott, a kiegészítő, a szintemelő és az ismétlő érettségi vizsga.

Az **előrehozott** érettségi vizsga lehetőséget ad arra, hogy a tanuló már a középiskolai tanulmányok alatt egy-egy tárgyból vizsgát tegyen. Ennek nagy jelentősége lehet idegen nyelvből és azokból a tantárgyakból, ahol a helyi tanterv szerint a 12. évfolyam előtt véget ér az adott tárgy oktatása (Jellegzetes példa a földrajz, melyet sok helyütt csak 9-10. évfolyamon tanulnak a diákok.)

A **Kiegészítő** érettségi vizsgát az tehet, aki a rendes érettségi vizsga után egy újabb tantárgyból akar bizonyítványt. (Pl. nem érettségizett francia nyelvből, de a tervezett továbbtanulása miatt mégis szüksége lenne a minősítésre.) **Szintemelő** érettségi vizsgát az tehet, aki az adott tárgyból már letett egy középszintű vizsgát, most azonban szükségét érzi egy emelt szintű megmérettetésnek. **Ismétlő** érettségi vizsgát azonos szinten azonos tantárgy már teljesített követelményszintjén tesz le a vizsgázó. Praktikusán a vizsga után maga dönt arról, hogy a két megszerzett érdemjegy közül melyiket mutatja be a felsőoktatásban.

Így valakinek akár hobbijává is válhat az érettségizés. Több éven át egyre újabb és újabb tantárgyakból. Csak az érdeklődés kedvéért képzeljük el, hogyan fog kinézni egy ilyen betétlapokkal töltött dokumentum. (Ha jól tudjuk, a prototípus még tervezés alatt áll.)

Megjegyezzük, hogy az érettségi vizsga bizonyos típusai költségtérítések lesznek (pl. az ismétlő vizsga).

Az érettségi vizsga kötelező tárgyai: magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika és egy idegen nyelv. Egy tárgyat a vizsgázó maga választ.

A követelményeket minden tárgynál két szinten fogalmazták meg: középszinten és emelt szinten. Az emelt szintű követelmények esetében nem egyszerűen több tudásról van szó, hanem mélyebb ismereteket, magasabb fokú alkalmazási és elemzési készségeket, másfajta logikai műveleteket várunk el a vizsgázótól.

Példaként bemutatjuk a történelem érettségi követelmények táblázatának két sorát.

Csikszentmihályi Róbert:
Karácsonyi érem (1997)

Kompetencia	Középszint	Emelt szint
2.1 Történelmi fogalmak azonosítása, helyes használata	Legyen képes a fontosabb történelmi fogalmakat meghatározás alapján felismerni. Legyen képes az egy témához vagy korhoz kapcsolható fogalmakat kiválasztani, rendszerezni.	Legyen képes a történelmi szakszókincset használni. Forrás alapján legyen képes történelmi fogalmak meghatározására.
2.2 A történelmi fogalmak jelentésváltozásainak ismerete		Tudja, hogy bizonyos fogalmak (pl. <i>rabszolga, gyarmat, vármegye</i>) a különböző történelmi korokban eltérő jelentéssel bírtak. Legyen képes e különböző jelentéseket források segítségével értelmezni.

Téma	Középszint	Emelt szint
4.2 Reformáció és katolikus megújulás	A reformáció főbb irányzatai források alapján (lutheránus, kálvinista). A katolikus megújulás, az ellenreformáció kibontakozása. A barokk stílus jellemzői.	Nagyhatalmi konfliktusok és vallási ellentétek a koraújkori Európában (pl. francia-Habsburg vetélkedés, harmincéves háború).

A középszintű érettségi vizsga belső vizsga, az utóbbi évek érettségi vizsgájához nagyon hasonló módon kerül lebonyolításra. A vizsgát az iskola szervezi, a tanuló a saját iskolájában teszi le, saját szaktanáraiból álló bizottság előtt, a tételket a tanuló szaktanárai állítják össze. A vizsga törvényességére az elnök felügyel, akit az OKÉV (Országos Közoktatási és Értékelési Vizsgaközpont) bíz meg feladata elvégzésével, és nem lehet az intézmény munkatársa.

Az emelt szintű vizsga külső vizsga. Írásbeli részét az iskolában írhatja meg a tanuló, a szóbeli vizsgát az OKÉV szervezi, a tanuló egy háromtagú szakmai bizottság előtt teszi le, ahol maga az elnök is szaktanár. A vizsgát szervezhetik éppen a tanuló iskolájába is (a koncepció az, hogy kellő létszámú jelentkező esetén a bizottság utazzon). Az emelt szintű vizsga alatt a tanuló semmiképp sem találkozhat a saját (iskolája) szaktanárával.

A tételket országosan egységesen állítják össze.

A vizsga értékelése

A tanulókat a vizsga értékelésekor pontozzák. Az elért pontszámot az összpontszám százalékos arányában is kifejezik. E százalékarányokat váltják át minősítésre.

Mint táblázatunk mutatja, az emelt szintű érettségien alacsonyabban a határok.

Elért % Középszinten	Elért % Emelt szinten	Érettségi vizsgajegy
80–100%	60–100%	Jeles (5)
60–79%	47–59%	jó (4)
40–59%	33–46%	közepes (3)
20–39%	20–32%	elégséges (2)
0–19%	0–19%	elégtelen (1)

Jól látható, hogy az értékelés ösztönzi a tanulókat az emelt szintű jelentkezésre. Például: a fizika 62 százalékos vizsgaeredmény közép szinten jó (4) osztályzatot jelent, de emelt szinten ugyanez a 62 százalék már jelest (5) ér.

(A vizsgateljesítmény az érettségi bizonyítványban százalékos eredményként is megjelenik. Például ez kerül be a bizonyítványba: fizika emelt szint, 62% jeles (5).)

Egy másik ösztönző elemet is beépítettek az értékelésbe. A felvé-

teli pontok számításakor a tanuló legfeljebb két tantárgyból hét pluszpontot szerezhet, ha emelt szinten vizsgázik.

A felvételi pontszámot az alábbiak szerint számítják:

50 pont	a középiskola két utolsó évfolyamán 5 tantárgy év végi osztályzatainak összege
10 pont	az érettségi átlageredmény kétszeresének kerekített értéke
60 pont	két felvételi tantárgy százalékos érettségi eredménye felvételi pontra átszámítva
Plusz pontok	emelt szintű érettségi (max 2 tantárgy, legalább közepes eredmény, +7 +7 pont) nyelvvizsga (átmeneti szabályzás) egyéb, pl. olimpiai helyezés

Egyes helyeken a felvételi eljárásban alkalmassági vizsga is szerepelhet.

Miért van erre az érettségi változtatásra szükség?

Az érettségit adó középiskolákba járó gyerekek számának növekedése miatt megváltozott az érettségi vizsga funkciója. (1980-ban az érettségiző korosztály mintegy 30%-a, ma több mint 70% jár érettségit adó középiskolába.) A múlt század első évtizedeiben még a középosztályba való betagozódás fontos eleme volt az érettségi. A demokratizálódás az érettségit szélesebb rétegek számára tette kívánatosá, ez azt is jelentette, hogy

a rangját kissé leértékelték. Ám így is presztízskérdés, és a kulturális szokások területén megjelenő vízválástóvonal volt.

A mostani változás után azonban sokak számára kérdés, mi marad az érettségi rangjából? A középszintű követelményeket jó képességű nyolcadikosok is teljesíthetik. Mások viszont úgy vélik, hogy roppant nehéz feladat – egyes csoportoknál szinte lehetetlen – a kompetenciák kialakítása.

Az új érettségi mellett érvelők gyakran hangsúlyozzák, hogy a di-

ákok és a középiskola szempontjából egyaránt nagyon pozitív változás, hogy végre 2005-től kezdve az egyetemre és a főiskolára való bejutás teljes egészében a középiskolában megtanított, illetve megtanult tananyagból dől el, és ez várhatóan jelentősen csökkenti a tanulóknak és a középiskolában dolgozó pedagógusoknak a felsőoktatás oldaláról nehezedő nyomást, és az önköltséges egyetemi, főiskolai előkészítőknél való részvétel kényszerét.

Az eredeti célkitűzések egy ponton jelentősen módosultak. A két-szintű vizsgarendszer egyik fontos eleme lett volna, hogy a középszintű érettségi a munkaerőpiacon való elhelyezkedést támogassa, az emelt szintű vizsga pedig belépőt jelentsen a felsőoktatásba.

Az egyetemek és a főiskolák nyilatkozata szerint azonban 2005-ben csak egyes idegen nyelvi bölcsész szakok követelik meg felvételi feltételként az emelt szintű érettségi vizsga letételét.

Az a helyzet állt elő tehát, hogy az emelt szintű érettségi vizsgán való részvételre buzdítás elsősorban a magas szintű képzést nyújtó középiskolák érdeke lett.

Fontos hivatkozás volt a két-szintű érettségi szakmaisága mellett, hogy objektív, országosan egységes értékelést jelent, összemérhetővé teszi az iskolák eredményeit.

Azzal, hogy a felvételi dönté-

Sövegjártó Mária: Három királyok

Csíkszentmihályi Róbert:
Karácsonyi érem (1998)

sek jelentős része a középiskolák helyi érettségi vizsgáin fog eldőlni, az országos összehasonlíthatóság megalapozottsága kissé inog. Egy részletesebb, analitikus értékelés segíthet, de a szóbeli vizsgák azonos értékelése ma sem gyakorlat. Az iskolák egyértelműen a minél jobb érettségi eredmény elérésében érdekeltek, hiszen a szélesebb közvélemény számára még mindig fontos érv az iskola felvételi eredménye. Nehéz feladat elé állítja a szaktanárokat, ha a rendszer minőségi garanciája csupán az egyes szaktanárok szakmai tisztessége és a szakmai színvonal önértelmezése; miközben a játékszabályok ellen esetleg vétők szankciói nem garantáltak.

Sajátos problémát jelenthet az is, hogy a középszintű kisebb követelményeken kisebb lesz a különbség a felvételi vizsgára jelentkezők között, nehezebb lesz az értékes teljesítmények kiemelése.

Konfliktusokat okozhat az is, hogy egyes szakokon – bár nem hirdették felvételi feltételnek az emelt szintű érettségi meglétét – ténylegesen bekerülni mégis csak azok fognak, akik az emelt szintű vizsgáért járó többlet-pontszámot is megszerezték.

A kétszintű érettségi bevezetése kapcsán megfigyelhető a törekvés, hogy a közoktatási rendszer hatéko-

nyabbá váljék. Ezt szolgálja az is, hogy bizonyos feltételek teljesülése esetén a sikeres idegen nyelvi érettségi nyelvvizsgát vált ki; az informatika érettségi ECDL-vizsgával egyenértékű; ám fordítva (2005 után) már nem lesz igaz. Ez természetesen komoly érdeksérelmekkel is jár.

Kérdés persze az is, hogy aki eddig egyetemi felvételi előkészítőre járatta a gyermekét, most nem küldi-e el egy emelt szintű érettségi felkészítő tanfolyamra?

A legnagyobb gond azonban az, hogy – talán a matematika kivételével – úgy kezdődött a 2003/2004-es tanév, hogy a tanulók számára két minta-feladatsoron kívül nem tudunk feladatgyűjteményeket kézbe adni. Nagyon lassan születtek / születnek meg a segédletek. Úgy véljük, hogy hasznosabb lett volna a fejlesztési erőforrásokat egy irányba koncentrálni; s most hatásában, nagyobb tétje miatt fontosabb a kétszintű érettségi, mint a NAT. Hiszen több fórumon is elhangzott, hogy az új érettségi az a közoktatási fejlesztés, melyben az egymást váltó kormányok lényegében egyetértettek.

Ha az oktatásban a kompetenciákat előtérbe akarjuk állítani, a középiskola számára az új érettségi rendszer fontosabb támpontokat ad, mint a 8 év múlva felérő alaptanterv.

A 2003. évben az Új Pedagógiai Szemlében és a Köznevelésben együttesen 7 cikk jelent meg a kétszintű érettségihez kapcsolódóan. A hallgatás oka nem az alapos tájékozottság. Még mindig kevés a konkrét tapasztalat.

A 2003. évi, 42 iskolát érintő próbaérettségi sok problémát segített megfogalmazni, ezek közül különösen is fontos, hogy meg kell erősíteni a feladatlapokat kidolgozó

vizsgaközpontot. Gond, hogy a pedagógusok egy része úgy érzi, hogy a 2004. májusi próbaérettségre nem kap előzetes felkészítést. (Idén minden tanuló kipróbál egy-egy kötelező érettségi vizsgatantárgyat, és mindegyik középiskola néhány tanulóval kipróbálja valamennyi kötelező érettségi tantárgyat.)

Megindult a szakmai felkészülés. A „képzők képzése” – a tudást régióként továbbadó szakemberek felkészítése azt a reményt kelti, hogy a 2004 / 2005. tanévre minden iskolában lesz legalább egy pedagógus, aki elsajátította az újfajta értékelés technikáit, a vizsgakövetelményeknek megfelelő tételsorok kidolgozásának módszereit.

A Református Pedagógiai Intézet is bekapcsolódott a szaktanárok részére szervezett továbbképzésekbe. Márciusban és áprilisban hétvégi, júniusban egyhetes képzést tartunk a szaktanárok részére.

A legfontosabb érettségi tárgyakhoz felkérünk egy-egy szaktanárt, hogy szaktárgyukban mélyüljenek el a kétszintű érettségi kérdéseiben, szükség esetén tanácsadással segítsék a kollégákat.

Azt, hogy mit jelent az új érettségiben a kompetenciák szerinti követelmény-állítás, egy következő számunkban elemezzük.

Csíkszentmihályi Róbert:
Karácsonyi érem (1992)

A kárpátaljai református iskolákért 2003.

Papp Kornél

26 református intézmény fenntartója csatlakozott „A kárpátaljai református iskolákért” akció keretében meghirdetett gyűjtéshez: DM – Baár-Madas (általános iskola és gimnázium), Gödöllő, Halásztelek, Kecskemét (általános iskola és gimnázium), Kiskunhalas (óvoda és gimnázium), Pécs (általános iskola és gimnázium), Szentendre; DT – Pápa; TI – Mezőcsát, Tiszakeszi; TT – Debrecen (koll. gimnáziuma), Debrecen-Dóczy, Debrecen-Immanuel Gyermekotthon, Dévaványa, Dombrád, Gyula (általános iskola), Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Kisújszállás, Mezőtúr-Reménység, Nagyecsed, Nyíregyháza. A 2002. évi maradvány 73.139 Ft, a 2002. évi kiegészítő támogatás elszámolása utáni 4.000.000 Ft és a 2003. évben felajánlott 10.180.172 Ft eljuttatására Kárpátaljára négy részletben került sor. Mellékelten közöljük a teljes pénzügyi elszámolást, s a kárpátaljai iskolák köszönetét az adományozóknak.

A Zsinati Iskolaügyi Osztály várja további fenntartók felajánlásait (a kiegészítő támogatás 1 %-a) az akcióhoz.

Nagyberegzi Református Líceum	4.650 EUR	+	2.200.000 HUF
Nagydobronyi Református Líceum	4.650 EUR	+	2.200.000 HUF
Técsői Református Líceum	4.650 EUR	+	2.200.000 HUF
Tivadarfalvi Református Líceum	4.650 EUR	+	2.200.000 HUF
Külön támogatás	1.010 EUR	+	145.000 HUF
Összesen:	19.610 EUR	+	8.945.000 HUF

Dátum	Árfolyam	Átadottösszeg/EUR	Átadott összeg/ Ft
2003. március 7.	251,57 Ft = 1 EUR	10.240	2.576.077
2003. június 6.	269,68 Ft = 1 EUR	9.370	2.526.902
2003. szeptember 13.			2.545.000
2003. december 13.			6.400.000
Összesen:			14.047.979

Dátum	Az RPI-be átutalt	Az OTP-ből felvett	Maradvány
2003. március 5.	2.505.312	2.576.077	2.374
2003. június 3.	2.563.483	2.526.902	38.955
2003. szeptember 10.	2.608.483	2.545.000	102.438
2003. december 11.	6.502.894	6.400.000	205.332
Összesen:	14.180.172	14.047.979	205.332
Maradvány (RPI):			205.332

Elköszönés

A Magyar Református Nevelés 2000 januárjában indult. Azóta immár a 36. számát tarthatja kezében a Tisztelt Olvasó. A szerkesztői csapat [Tóth Ida, dr. Kovács I. Gábor és Papp Kornél] a *Keresztényen Nevelésben* 1999-ben megkezdett munkát folytatta az új pedagógiai szakfolyóiratban. 2001 áprilisától Kulin Ágnes és Nagy Villő – volt Baár-Madas diákok – vették át a szerkesztői feladatokat, s az elmúlt 24 szám összeállítása nekik köszönhető. Most mindannyian búcsúzunk a Kedves Olvasótól.

Először Isten áldását kérjük a 2003. december 8-án született Szabó Soma Levente és édesanyja, Nagy Villő életére. Kulin Ágnes pedagógusi munkáját folytatja, s reméljük, hogy közel maradnak református oktatásügyünkhöz.

Átmenetileg a felelős kiadó, Papp Kornél is búcsút vesz az Olvasótól. 1995-ben felkérést kapott a *Református Pedagógiai Intézet* kiépítésére Dizseri Sándor igazgatótól. 1995-ben megindultak a pedagógus-továbbképzések, 1996-ban a tanulmányi versenyek, 1997-ben – dr. Győri János: *A magyar reformáció irodalmi hagyományai* c. kiadvánnyal – a tankönyvkiadás [azóta immár 60 (!) tankönyv és segédkönyv jelent meg az RPI-ben], 1998-ban a szaktanácsadói hálózat kezdte meg működését, s 2000-ben pedig a Magyar Református Nevelés c. folyóirat indult útjára. Az RPI gazdálkodása biztos lábakon áll, amit 1998-ban és 2003-ban a számvizsgálók is megerősítettek. 2004-től újabb kihívások és feladatok várnak rám. Búcsúzom az RPI-től. A Magyar Református Nevelés maradjon továbbra is a református gyülekezetek és intézmények olvasott pedagógiai szakfolyóirata. A beköszöntőben Apáczai Csere Jánosra hivatkoztunk. Most is. Igaza volt.

Papp Kornél

E számunk szerzői:

Baranyai Norbert	tanár, Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziuma
Bereczk Eszter	ifjúsági referens, Zsinati Ifjúsági Iroda
Dr. Bodó Sára	docens, Debreceni Református Hittudományi Egyetem
Bognár József	ny. igazgató
Fazekasné dr. Fenyvesi Margit	docens, KGRE Tanítóképző Főiskolai Kar, Nagykovács
Hegedűs Béla	lelkész-igazgató, Tiszakécskei Református Kollégium Általános Iskolája
Márkus Gábor	mb. igazgató, RPI
Maruzsenszki Ernesztina	igazgató, Református Pedagógiai Szakszolgálat
Nagy Kálmán	igazgató, Kunhegyesi Református Általános Iskola
Nagy Villő	szerkesztő
Papp Kornél	irodavezető, MRE Zsinati Oktatásügyi Iroda
Papp Vilmos	lelképásztor, Budapest–Kőbányai Református Egyházközség
Thomka Orsolya	ifjúsági referens, Zsinati Ifjúsági Iroda
Závodi Emese	programvezető (Önkéntes Diakóniai Év)

E számunkat a VOX ARTIS ALAPÍTVÁNY kiadásában megjelent „Szentképek a 2003. évre” című asztali naptár illusztrációiból válogatott művek díszítik.

E számunkat Kulin Ágnes, Nagy Villő és Papp Kornél előkészítő munkája nyomán
Márkus Gábor állította össze.

Szerkesztőségi titkár: Junek Tímea

Szerkesztőségi közlemény

Tisztelt Olvasóink!

Átszervezések miatt késett e lapszámunk megjelenése. A 2004. évi 1. szám a 2003. évi előfizetések keretében jut el olvasóinkhoz.

A 2004. évi előfizetés a szokott rend szerint történik.

Előfizethető postai csekken vagy átutalással: 11701004-20192129.

A Közlemény rovatba írják be az előfizető nevét és az MRN 2004 rövidítést!

Átutalás esetén is küldjük be a mellékelt megrendelőlapot!

Köszönjük.

Csikszentmihályi Róbert:
Karácsonyi érem (1997)

Magyar Református Nevelés

Kiadja a Református Pedagógiai
Intézet (RPI)

Felelős kiadó: *Márkus Gábor*

Felelős szerkesztő:

Márkus Gábor

Szerkesztőségi titkár:

Junek Tímea

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Postacím:

1440 Budapest 70., Pf. 5.

Tel./Fax: 06-1-351-9842

E-mail: refpedi@hu.inter.net

suli5142@bp.sulinet.hu

Tervezés és tördelés:

smArt DesignStudio

www.sm-art.hu

Tel.: 06-87-571013

E-mail: info@sm-art.hu

ISSN: 1585-7565

Megrendelni a 2004. év számait
a kiadó címén lehet.

Megjelenik évente kilenc
alkalommal Stichting Hulp Oost-

Europa és az Oktatási

Minisztérium támogatásával.

Észrevételeiket szeretettel várjuk!

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap 2004. évi
számait _____ példányban (a 9 szám előfizetési díja 900 Ft).

A megrendelő megnevezése: _____

A megrendelő címe: _____

_____
cégszerű aláírás

